

שואלים ודורשים בהלכות פסח

שואלים ודורשים בהלכות פסח

מהדורת תשע"ה

כולל

הלכות סיום ערב פסח

הלכות מצה

הלכות ארבע כוסות

הלכות שמחת יו"ט

הלכות הלל

הלכות חול המועד

הלכות ספירת העומר

ועוד.....

דברים נפלאים מהזוה"ק

בענין מצות סיפור יציאת מצרים

ז"ל הזוה"ק ברעיא מהימנא פ' בא דף מ' ע"ב: "פקודא בתר דא לספר בשבחה דיציאת מצרים דאיהו חיובא על בר נש לאשתעי בההוא שבחא לעלמין. הכי אוקימנא כל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים, ובההוא ספור חדי בחדוה זמין איהו למיחדי בשכינתא לעלמא דאתי דהו אחדוה מכולה דההוא בר נש דחדי במריה, וקודשא בריך הוא חדי בההוא ספור. ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה ואמר לון זילו ושמעו ספורה דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן בפורקני. כדין כולוה מתכנשין ואתיין ומתחברין בהדייהו דישאל ושמעו ספורה דשבחא דקא חדאן בחדוה דפורקנא דמריהון, כדין אתיין ואודן ליה לקודש אברין הוא על כל אינון נסין וגבורן ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דחדאן בחדוה דפורקנא דמאריהון. כדין אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא, וישאל בההוא ספורה יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודן ליה. וכולוה דחלין מקמיה ואסתלק יקריה על כלהו. ובגין כך אית לשבחה ולאשתעי בספור יציאת מצרים כמה דאתמר. כגוונא דא חובה איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קודש אברין הוא ולפרסומי ניסא בכל אינון נסין דעבד. ואי תימא אמאי איהו חובתא והא קב"ה ידע כולא כל מה דהוה ויהבי לבתר דנא אמאי פרסומי דא קמיה על מה דאיהו עבד ואיהו ידע. אלא ודאי איצטריך בר נש לפרסומי ניסא ולאשתעי קמיה בכל מה דאיהו עבד. בגין דאינון מלין סלקין וכל פמלין דלעילא מתכנשין וחמאן לון ואודן כולוה לקודשא בריך הוא ואסתלק יקרא עלוהי עילא ותתא. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

תרגום הזוהר ללשון הקודש:

המצוה שלאחר זה היא, לספר בשבחה יציאת מצרים, שהוא חוב על האדם לספר בשבחה הזה לעולם. כך מקובלים אנו, כל אדם המספר ביציאת מצרים, ושמח בספור ההוא בשמחה, עתיד הוא לשמוח עם השכינה לעולם הבא, שהיא שמחה מכל צד, הרי זהו אדם השמח באדונו, והקב"ה שמח באותו סיפור. באותה שעה מקבץ הקב"ה את כל החבורה שלו ואומר להם, לכו ושמעו הסיפור של השבח שלי שמספרים בני ושמחים בגאולתי. אז מתקבצים כולם ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים סיפור השבח ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם, ואז באים ומודים להקב"ה על כל אלו הניסים והגבורות ומודים לו על עם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאולה של אדונם. ואז נתוסף לו כח וגבורה למעלה, וישאל בסיפור ההוא נותנין כח לאדונם, כמלך שנוסף לו כח וגבורה בעת שמשבחים גבורתו ומודים לו, והכל יראים

מלפניו ומתעלה כבודו על כולם. ומשום זה יש לשבח ולדבר בסיפור זה כמו שלמדנו. וכעין זה חובה על כל אדם היא לספר תמיד לפני הקב"ה, ולפרסם הנס בכל הנסים שעשה. וא"ת למה הוא חוב לספר את הניסים, והלוא הקב"ה יודע הכל כל מה שהי' ויהי' לאחר מכאן, ולמה הפרסום הזה לפניו על מה שהוא עשה והוא יודע. אלא ודאי צריך האדם לפרסם הנס ולספר לפניו כל מה שעשה, מפני שאלו המילים עולים למעלה, וכל פמליא שלמעלה מתקבצים ורואים אותם ומודים כולם לפני הקב"ה ומתעלה כבודו עליהם למעלה ולמטה.

הלכות פסח ענינים שונים

דיני ברכת האילנות

0. ברכת האילנות מברכים לאו דוקא בחודש ניסן, אלא כל שרואה הלבול בפעם הראשונה (מ"ב סי' רכו ס"ק א)
0. אם לא בירך פעם ראשונה אפשר לברך אח"כ, ואינו כמו שאר ברכות הראיה (מ"ב שם ס"ק ה ועי' ביאור"ל סי' ריח)
0. מברכים רק פעם אחת בשנה (שו"ע סי' רכו)
0. מעיקר הדין מברכים אפי' בשבת, ויש נוהגים לא לברך בשבת (עי' כף החיים סק"ד)
0. אם כבר גדלו הפירות י"א שאין לברך (שו"ע) וי"א שכ"ז שלא נגמר הפרי כל צרכו מותר לברך עליו (מ"ב סק"ד)
0. מעיקר הדין אפשר לברך על אילן אחד, וי"א שלכתחילה יברך על שני אילנות (ברכ"י ודע"ת) ואפי' מסוג אחד (כה"ח)
0. מי שאין לו אילן פירות או זקן או חולה, יכולים לברך על עציץ שאינו נקוב בביתו הגדל ממנו פירות (הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. י"א שאין לברך על אילן כלאים (באה"ט סי' רכה) וי"א שמותר לכתחילה לברך עליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. גם נשים מברכות ברכה זו. יש ליזהר על נקיות המקום כגון אשפה. יש ליזהר לא ליכנס לחצר חבירו בלא רשות.
0. אילנות שהציפורים אוכלים את כל ה... לפני שמספיקים לברך עליו, אעפ"כ יכולים לברך עליהם, כיון דבמציאות יכול להגן עליהם עם רשת וכדומה, וא"כ ראויים לברכה (שמעתי מהגר"ח קניבסקי שליט"א)

הלכות פסח דיני נקיון.. ועוד.. [ההלכות אלו עד הל' סיום מלוקטים מקונטרס מים חיים של הגרי"א דינר שליט"א]

0. כ' הרוקח שלא יאמר אדם כמה טורח פסח, שכך אומר הרשע "מה העבודה הזאת" (באה"ט סי' תסט. ועי' חק יעקב שחולק)
0. אמר רופא מומחה, שפעמים רבות סמוך לפסח מגיע פניות רבות מנשים שטרחו בנקיון יותר מדאי, לכן יזהר לנקות עם שכל.
0. נשים גם מחויבות בשמחת יו"ט ובסיפור יצ"מ, לכן יזהר שהנשים לא יגיעו ליו"ט עייפות מדאי, ולא יהנו מהיו"ט כלל.
0. ניקוי תריסים אינו שייך לפסח (חוץ מאלו שנגעו בהם הילדים) ואפשר לנקותם בקיץ.
0. מי שמכסה השיש אינו חייב להגעיל אותו, רק ינקה אותו עם מים חמים וסבון. ויש מחמירים לא לשים דבר חם עליו בלי חציצה.
0. יש ליזהר לא למקם את כיור הפלסטיק על הכיור של חמץ, כיון שמים חמים בפסח יחברו שני הכיורים, אלא ישים דבר החוצץ.
0. מנהג יפה לשים בדים על הברזים, אבל מעיקר הדין לא צריך, וכן מובא שהסטייפלר זצוק"ל לא נהג לשים בד. (אורחות רבינו)
0. מדיח כלים אומרים הרבנים דלא ניתן להעבירו מחמץ לשימוש בפסח. וכן מורים בתנור ובמיקרוגל.
0. מי שיש לו פלטה בשיניים, יש ליזהר לא לאכול איתו חמץ "חם" כ"ד שעות לפני סו"ז אכילת חמץ לפני פסח, ואח"כ שופך עליו מים חמים.
0. מי שיש לו סתימות בשיניים, יש להקפיד לא לאכול חמץ "חם" כ"ד שעות לפני סו"ז אכילת חמץ.
0. לא לשכוח לנקות את השואב אבק, וכן הטלפון שנמצא במטבח במשך השנה.
0. הרבה מזוזות נפסלו מנקיון המשקופים, לכן יש ליזהר שלא יטפטף מים לתוך המזוזה בשעת הנקיון.
0. מקרר שיש בתא ההקפאה רשת, ויש שם פירורי חמץ, וא"א להגיע לשם, מבטלין אותו ודי (הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. בגד שנכבס במכונה, והכיסים היו בחוץ אין צורך לבדוק הכיסים. אבל אם הכיסים לא היו בחוץ, יש לבדוקם (הגרי"ש אלישיב זצוק"ל והגר"נ קרליץ שליט"א)

0. מרן החזו"א זיע"א מכר החמץ שבתוך הספרים לגוי, ועשה מחיצה. ואפשר ע"י ניילון שקוף.
0. מקום שרואים ברור שאין שם חמץ, אינו צריך בדיקה אע"פ שהוא מקום שמכניסים בו חמץ. (הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
0. ארונות שיש בהם מגבות חייבים בבדיקה, דדומה דמרתף יין שהשמש הולך לשם באמצע הסעודה (הגר"ק שליט"א)
0. אם נוסע כמה ימים לפני פסח, בודק בלילה לפני שיוצא בלי ברכה, וגם יאמר כל חמירא שלאחר הבדיקה (סי' תלו סעי' א)
0. עדיף לבדוק לבד בלי ברכה, מלמנות שליח בליל י"ד, כיון שבעה"ב מכיר את ביתו ויודע מה לבדוק (בעל שבט הלוי שליט"א)
0. תרופות שאינן ראויות כלל לאכילה, אף שיש בהם חמץ אינו צריך למכרם לגוי (הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. אדם הגר בדירה שכורה, וכתוב בחוזה שאין להשכיר חלק מהדירה בלא רשות, אפ"ה מותר למכור חדר לגוי בפסח (בעל שבט הלוי שליט"א)
0. כשמוכרים חמץ לגוי, הרב מבקש מהגוי שלא יקפיד על דריסת הרגל במקרה שרוצה להוציא משהו (הגר"נ קרליץ שליט"א)
- אולם צריך להימנע מזה ככל האפשר כדי שלא יחזור מהמכירה (הגרש"ז אוירבך זצוק"ל)
0. מי שיש לו מניות בקניון שמוכר חמץ בפסח, צריך למכור חלקו, ולאחר פסח ליזהר לא ליהנות מהריוח של החמץ.
0. מי שמכר חמצו לעכו"ם ומצא חמץ בפסח, לא ישרפנו, כיון שאינו שלו, רק יתנו בארון של הגוי (בעל שבט הלוי שליט"א)
- ו"א שראוי לשורפו ולא לסמוך על המכירה. ולגבי גזל עכו"ם יש להסדיר ולהתפשר עם הגוי והרב המוכר (הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. עוגות שנאפו עם קמח מצה, אינן נקראות מצה עשירה, ואסור לאוכלן בערב פסח (רמ"א סי' תעא סעי' ב) וקניידלאך מותר.
0. קטן שאינו יודע מה מספרים בלילה על יצי"מ, מותר לאכול מצה בער"פ (שו"ע) והיינו עד גיל חמש או שש (בעל שבט הלוי שליט"א)
0. בער"פ אחר חצות אסור לעשות מלאכה ואסור להסתפר- בין הראש ובין הפנים. וע"י עכו"ם אפשר להקל (מ"ב) אסור לכבס בגדים לאחר חצות, ומותר להדליק מכונה סמוך לחצות אע"פ שממשיך לאחר חצות. לכתחילה יש ליטול צפרניים לפני חצות ואם שכח יש להקל. וכן עדיף לצחצח נעליים לפני חצות ואם שכח יכול לעשות לאחר חצות. מותר לגהץ לצורך החג לאחר חצות אבל אסור לעשות קיפולים חדשים. מי שצריך לכתוב עדיף לכתוב ער"פ אחר חצות מלכתוב בחוה"מ. (לכן יש להכין צ'קים)
0. אכל בלי הסיבה יצא (היינו לבני אשכנז -רמ"א סי' תעב סעי' ז) אולם במקום שאין חשש של הוספה על הכוסות יש לחזור ולשתות עם הסיבה, והיינו בכוס שני (מ"ב שם ס"ק כג) וכן בכזית ראשון של מצה (מ"ב שם ס"ק כב) וכן בכזית אפיקומן אם לא בירך עדיין ברכת המזון (מ"ב סי' תעז ס"ק ד ושו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' סז ומנח"י ח"ט סי' מו)
0. מי שיש לו כסא בלי ידיעות ונוטה לצד שמאל, אין זו הסיבה אלא יסובב כסאו, וישען על המשענת (הגר"נ קרליץ שליט"א)
- ובשעת הדחק יכול לסמוך על ברכי חבירו, אבל לא על ברכי עצמו (מ"ב ס"ק ח) ולכתחילה יסב ליד השולחן (הגר"ח בסטענסיל ע"מ פסחים) ולכן מי שרוצה לישב על ספה כדי להסב, יניח לפניו שולחן קטן או שרפרף, אבל בדיעבד אינו מעכב. (הגר"ש אלישיב)
0. בברכת אשר גאלנו אומרים "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים" משום שאוכלין קרבן חגיגה לפני קרבן פסח. וכשחל במוצ"ש, ו"א מן הפסחים ומן הזבחים" דאין שם חגיגה דאינו דוחה שבת (מ"ב סי' תעג ס"ק עב) ו"א שאין לשנות מן הנוסח, כיון שאנו מתפללין על שנה הבאה (שעה"צ שם, וכן נהג החזו"א, מובא באורחות רבינו עמ' ס"ב)

הלכות סיום בכורים ערב פסח

והוספתי הלכות כלליות של הלכות סיום

0. "א שבסיום בכורות המשתתפים אינם צריכים להבין את מה שנלמד בהסיום, דעצם השתתפותם פוטר אותם מהתענית (שו"ת מנח"י ח"ט סי' מה, תשובות והנהגות ח"ב סי' רי בשם הסטייפלר זצוק"ל. ועי' מנח"י שם שיטתו בהסעודה) ו"א שצריכים להבין, דבלא"ה לא נקרא שעשו סיום (בן איש חי פ' צו, וכן סובר הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
0. לפי השיטות הנ"ל שצריכים להבין את הסיום, בכור היושב שבעה ל"ע בער"פ, לא ישתתף בסיום כיון דאסור בד"ת. ובשעת הדחק שאינו יכול לצום [שחושש שלא יוכל לקיים מצות ליל הסדר] יפדה התענית במעות ויחלקם לעניים לומדי תורה (דבר יהושע ח"ב סי' פא, ועי' מ"ב תעב ב שם) שמוטב שלא יתענה כדי לקיים מצות הלילה) ולפי השיטות שלא צריך להבין, יכול להשתתף בסיום לפטור את עצמו מהתענית (ועי' שו"מ ח"ז סי' לז דאסור ללכת לביהכ"נ, והתה"ד מיקל בזה)
0. בסיום בכורות ו"א שאפשר לעשות גם על מזונות ולא פת, אבל יאכל יותר מכזית או ישתה מלא לוגמיו יין כדי להפקיע את

התענית (ש"ת מנח"י שם, ותשובות והנהגות ח"א סי' ש) ו"א שלא צריך לאכול כלל, אלא עצם ההשתתפות פוטר אותם מהתענית (הגדה של פסח להגרי"ש אלישיב זצוק"ל) ו"א שלכתחילה יטעום מהסיום, ובדיעבד פוטר אותו אפי' אם לא טעם הגרש"ז אורבך זצוק"ל בהליכות שלמה דיני ער"פ) וכ"ז דוקא אם הי' בשעת הסיום, אבל אם הגיע רק להסעודה אינו פוטר אותו, אא"כ הי' שותף בהסיום, כגון שלמד איתו (שם בשם הגריש"א והגרש"ז א)

0. ו"א שאין לכוון את סיום המסכת לערב פסח, אלא אם בדרך לימודו גמר המסכת מותר לעשות סיום (רע"א או"ח סי' לד, ועי' האלף לך שלמה סי' שיז דאין לדחות סיום לערב פסח דאז אינו פוטר התענית) ו"א שמותר לכוון לעשות סיום בער"פ (ערוה"ש סי' תע סעי' ה, שו"ת שו"מ י"ד סי' שה, וכן מדייקים בשיטת המ"ב, דבסי' תקנא סקע"ג כ' לא לכוון סיום לתשעת הימים כדי לאכול בשר ויין, ואילו בסי' תע לא כ' כן. וכן איתא בהגדה של פסח להגרי"ש אלישיב זצוק"ל דאף אם גמר המסכת לפני זמן רב מותר להשאיר את הסיום לער"פ. אמנם בשם הגר"ח קניבסקי ראיתי שא"א לדחות סיום זמן רב) ו"א שגם נשים צריכות לעשות סיום לפטור את התענית (שו"ע תע א) ואין המנהג כן (רמ"א שם) ואשת הגרש"ז אורבך זצוק"ל היתה בכורה, והי' נוהג להביא לה לטעום מהסיום (הליכות שלמה דיני ער"פ)

0. ו"א שבשעת הדחק יכול להשתתף בסיום דרך הטלפון (מעדני שלמה בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל)

0. אין צריך ציבור בשביל סיום בער"פ, לכן גם יחיד בביתו יכול לעשות סיום ולאכול (תשובות והנהגות ח"א סי' ש)

0. ו"א שקטן שעושה סיום פוטר את הגדול מהתענית (צפנת פענח ח"ב י, בצל החכמה ח"ד צט, הגדת בית הלוי בשם הגרי"ז זצוק"ל, שו"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א, ובלבד שהקטן מבין מה שלומד) ו"א שאינו פוטר (קב ונקי בשם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל)

0. ערב פסח שחל בשבת עושים סיום ביום חמישי (רמ"א תע ב, כה"ח אות כג, בן איש חי פ' צו) ו"א שנכון לאכול גם ביום שישי מסעודת הסיום (מקראי קודש על פסח ח"ב סי' כג)

0. החש בראשו א"צ להתענות אע"פ שאין לו סיום, ומ"מ טוב יותר שיאכל רק מיני תרגימא (מ"ב סי' תע סק"ב)

0. עדיף לפטור את התענית עם ברית מילה מסיום מסכת (הגדה של פסח להגרי"ש אלישיב זצוק"ל)

0. ו"א שגם בכור יוצא דופן ישתתף בסיום ער"פ, דיתכן דיש לו שם בכור לגבי תענית בכורים (שם בשם הגרי"ש)

0. גם מי שקרא מסכת שלימה באנגלית, אם קרא את כל המסכת אפשר לעשות סיום (שם בשם הגרי"ש)

0. נוהגים לומר "הדרן עלך", והוא כנדר לדבר מצוה, לכן טוב לומר "בלי נדר" (א"ר סי' קלז ופמ"ג שם) אבל אינו מעכב (הגרי"ש אלישיב שליט"א) ו"א דאינו צריך לומר בלי נדר כי אין מכוונים לנדר אלא לבקשה (הגר"ח קניבסקי שליט"א)

0. ו"א שגם מי שיש לו הורים יכול לומר קדיש שלאחר הסיום (פתחי תשובה י"ד שעו סק"ב בשם שו"ת אבן השוהם סי' יט, ועי"ש בסי' כ' שכתב דעדיף שיאמר המסיים את הקדיש) ו"א שאם המסיים יש לו הורים לא יאמר קדיש זו, כי הוא שייך ליתומים (כך אמר לי הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכ"ה בהליכות שלמה תפילה פ"א בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל)

0. כשאומר קדיש בסיום, צריך שיהיו עשרה בשעה שגומר את המסכתא, ואינו יכול לקבץ עשרה אנשים רק להקדיש בלבד. לכן אם גמר ביחידות יש לומר איזה מזמור בעשרה או ר' חנניה בן עקשיה וכו' לפני הקדיש (מ"ב סי' נה סק"ב)

0. עיקר קדיש דרבנן נתקן על דבר אגדה, לכן כשלומדים משניות וכדומה יאמר בסוף ר' חנניה בן עקשיה אומר וכו' ואח"כ הקדיש (מ"ב סי' נד סק"ט) וכשאומר הנוסח שאומרים בסיום לא צריך לומר ר' חנניה וכו', כי שם מסיים בדבר אגדה.

0. ו"א שגם כשקטנים לומדים יכולים לומר קדיש, ובלבד שיש שם עשרה גדולים (מעדני יו"ט על הרא"ש ברכות פ"ח אות ש)

0. כשמסיימים ספר, יש להתחיל ספר אחר, כמו שעושים בשמחת תורה [ע"פ המדרש] מפני קטרוג השטן (מהרש"א ע"ז יט)

0. אם למד מסכתא שלא כסדר יש מסתפקים אם עושים סיום (מנח"י ח"ב סי' צג) ו"א שעושים סיום (בצל החכמה ח"ב כח, הגר"ח קניבסקי שליט"א) ונפק"מ לערב פסח ותשעת הימים, דאי לא עושים סיום אסור לאכול בשר בתשעת הימים, ואינו פוטר את הצום בער"פ.

0. אם למד מסכתא בלי רש"י, כל שהבין המסכתא עושים סיום (פניני קה"י בשם הסטייפלר זצוק"ל) ונפק"מ כנ"ל בסעי' ח.

0. אם למד מסכתא בהרהור אפשר לעשות סיום (אהל תמיד בשם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל) ו"א שרק כשמוציאים בפה עושים סיום, ואם רוב המס' אמר בפיו ומיעוט בהרהור ג"כ אפשר לעשות סיום (שמעתי מהגר"ח קניבסקי שליט"א) ונפק"מ כנ"ל.

0. הסימנים בגמ' אינם מעכבים לענין סיום מסכת (שו"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א)

0. אף שאינו יודע נוסח ההדרן יכול לומר קדיש הגדול (שו"ת הגר"ח קניבסקי שליט"א)

0. ו"א דגם על מסכת משניות אפשר לעשות סיום ולאכול בשר בתשעת הימים (דעת תורה או"ח תקנא י) ו"א דדוקא על סדר שלם של משניות (הגר"נ קרליץ בחוט שני על שבת ח"א עמ' סז) ו"א שאין לסמוך על סיום משניות (הגרש"ז אורבך זצוק"ל בהליכות שלמה גבי סיום ערב פסח)

0. על מסכתות קטנות [כגון מסכת כלה] אין עושים סיום (ספר תענית בכורים בשם הגר"ש קלוגר זצוק"ל, וכן שאלתי הגר"ח קניבסקי שליט"א האם אפשר לעשות סיום על מס' כלה, ואמר דסיום הוא רק על גמ') ונפק"מ כנ"ל.

0. ו"א דאם למד חומש שלם בעיון אפשר לעשות סיום (שו"ת אג"מ ח"א סי' קנז)

0. סיום מסכת בירושלמי ג"כ חשיב סיום, אבל מסכת שאין גמ' על כל המסכת ספק אי חשיב סיום (הגר"ח קניבסקי שליט"א)

0. ו"א דעל אחד מכ"ד ספרי הנ"ך אפשר לעשות סיום (דע"ת תקנא י, אג"מ או"ח ח"ב יב, פסקי תשובה סי' קצד בשם הגר"ר מאיר אריק) ו"א דדוקא אם גמר במקרה בער"פ או בתשעת הימים, אבל לא אם עשה כן בכוונה, דחסר בהשמחה (שו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' שפו) וגבי ספר תהילים ו"א שחשיב סיום דוקא אם למדו בעיון (שו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קסו)

0. י"א דמי שחיבר ספר, וקנה חלק בתורה, אפשר לעשות סיום (הגר"נ קרליץ) ו"א דלא חשיב סיום (שו"ת הגר"ח קניבסקי) כשעושה סיום מסכת טוב ללבוש בגדי שבת (מובא בשם הגרא"מ שך זצוק"ל שכן נהגו בליטא)
0. אבל בתוך י"ב חודש מותר להשתתף בסעודת סיום (ש"ך יו"ד סי' רמו סקכ"ז בשם מהר"ם מינץ)
0. כשיש סיום, מצוה להשתתף אפי' אלו שלא למדו (יש"ש ב"ק סוף פרק ז – ע"ש ש"ש ש"כ' מצוה רבה שישמח עם המסיים)
0. אפשר לעשות סיום בסעודת שבת, ולתחילה יוסיף משהו. ומותר לרקוד לכבודה של תורה כשמחת תורה (הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. כשמיוחד סעודה לכבוד סיום, אף מה שאוכל לפני שעשה את הסיום חשיב סעודת מצוה (הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
0. יש נוהגים לא לומר תחנון בסיום (ספר עבודת אפרים) וי"א שסיום אינו פוטר מתחנון (הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. הנהגים להקל לעשות סעודת סיום בביהכ"נ כשאין להם מקום אחר, יש להם על מי לסמוך (מ"ב קנא כ) וי"א שזה דוקא בביהכ"נ שבחוץ לארץ (הגר"ח קניבסקי בשונה הלכות ע"פ שעה"צ סק"ד) ויש מקילין גם בביהכ"נ שבא"י (הליכות שלמה על תפילה פרק יט ה"א, וע"ש ש"כ' דמ"מ טוב להחמיר אם אפשר, וע"ע באור לציון ח"ב פ"י שמיקל, וע"ע בביאור"ל סי' יא שתנאי מועיל גם בא"י) ויש מחלקים בין סעודה גדולה לסעודה קטנה (פמ"ג קנא א"א סק"ה, כה"ח סקל"ד)
0. אע"פ דאסור לקבוע סעודה בע"ש, סעודת סיום מותר, דהוה כמו ברית מילה ופדיון הבן (ביאור"ל סי' רמט) ומ"מ מצוה להקדימה בשחרית מפני כבוד השבת, ובדיעבד מותר אפי' אחר חצות (מ"ב שם סק"ג) ואפי' אם לא גמר המסכת ביום שישי, מותר לדחות את הסיום ליום שישי כל שהוא בתוך ז' ימים מאז שגמר (הגר"נ קרליץ בחוט שני על שבת ח"א עמ' 170)
0. מותר לעשות סעודת סיום בסעודת יו"ט ואין בו משום חבילות (שו"ת מהרש"ם ח"ו סי' ז)

הלכות ארבע כוסות

0. הכל חייבים בד' כוסות, אחד אנשים ואחד נשים (פסחים קח, שו"ע תעב יד) שאף נשים היו באותו הנס (שם)
0. גבאי צדקה חייבים לתת לעניים ארבע כוסות, ותמה המ"ב על כמה מקומות שאין משגיחין על זה (מ"ב תעב מב) ואם לא קיבל ארבע כוסות מצדקה, צריך ללוות כסף או ישכיר עצמו כדי שיהי' לו יין לד' כוסות (שו"ע תעב יג) ונר ביתו קודם לד' כוסות משום שלום בית (מ"ב סק"ג) ובימינו שיש תאורה חשמלית, אין קדימה לנר (הגר"י כהן בשם הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. תינוקות שהגיעו לחינוך, מצוה ליתן לכל אחד כוסו לפניו (שו"ע תעב טו) אבל אינו מעכב (מ"ב סקמ"ו) ואינו צריך לשתות רוב רביעית, אלא מלא לוגמיו ידיה (מ"ב סקמ"ז) ואפשר להקל בקטנים בשיעור הקטן (חוט שני עמ' קצד)
0. שיעור הכוס צריך להיות רביעית, וישתה כולו או רוב רביעית (שו"ע תעב ט) והיינו כולו לכתחילה, ורוב רביעית בדיעבד (מ"ב סק"ל) וי"א שאפי' בכוס גדול שיש בו כמה רביעיות, לכתחילה ישתה רוב הכוס (שו"ע שם) ולדינא קי"ל כדעה ראשונה, שגם בכוס גדול א"צ לשתות יותר מרביעית או רוב רביעית (מ"ב סק"ג) **אמנם אם אין בדעתו לשתות הרבה לא יקח כוס גדול, אלא יקח כוס שמחזיק רביעית, כדי לחוש לדעה שניה** (מ"ב שם)
0. שיעור רביעית להגר"ח נאה הוא 86.4 גרם. ולדעת הצ"ח והחת"ס והחזו"א הוא 150 גרם (שיעורין של תורה)
0. י"א שמי שקשה לו שתית היין, עדיף לשתות כוס שלם משיעור הקטן, מלשתות רוב כוס משיעור הגדול (הגריש"א זצוק"ל) וי"א שא"א לסמוך על שיעור הקטן (הגר"י כהן בשם הגר"ח ק. ופעם עשו קידוש על השיעור הקטן, והחזו"א הורה לחזור ולקדש על הכוס)
0. לכתחילה ישתה רביעית או רוב רביעית בבית אחת (מ"ב תעב סוף סקל"ד)
0. צריך לשתות שיעור רביעית או רוב רביעית בלי הפסק גדול באמצע (רמ"א תעב ט) והיינו שלא ישתה בשתיית הכוס יותר מכדי אכילת פרס, ואם שהה יותר מזה לא יצא, וצריך לחזור ולשתות (מ"ב סקל"ד) ודין הזה הוא בכל הד' כוסות (מ"ב שם) וכשחוזר ושותה צריך לברך, ואינו נראה כמוסיף על הכוסות כיון דלכו"ע לא יצא (מ"ב שם ושעה"צ סקמ"ז)
0. שיעור אכילת פרס הוא בין שתיים לארבע דקות.
0. לכתחילה יש לזהר לא לשתות יותר מכדי שתיית רביעית לחוש לשיטת הרמב"ם המובא בסי' תריב (מ"ב תעב לד, מג"א, א"ר) ובדיעבד אם שהה יותר מכדי שיעור שתיית רביעית לא יחזור וישתה (מ"ב שם) ואם הי' דעתו לשתות בין כוס ראשון לכוס שני, יחזור וישתה בלי ברכה, ואינו כמוסיף על הכוסות, אבל אם לא הי' דעתו לכך, לא יחזור וישתה, כיון שחייב לברך, ונראה כמוסיף על הכוסות (שעה"צ סקמ"ט) אמנם בכוס שני בכל אופן יחזור וישתה (מ"ב סקכ"א)
0. שיעור שתיית רביעית הוא **כשש שניות** (מים חיים להגר"א דינר שליט"א) ויש סוברים, דבמשקה חם וחרף, הזמן הוא לפי אופן השתיה, וא"כ אלו השוטים יין, הזמן הוא יותר משש שניות (הגר"י כהן שליט"א)
0. אם שותה בשתי לגימות, עדיין נחשב לשיעור שתיית רביעית (שעה"צ רי יא)

0. צריך לשתות את הד' כוסות על הסדר, ואם שתאן בזה אחר זה לא יצא (שו"ע תעב ח) והיינו שצריך לשתות כל אחד במקומו, וגם בשני כוסות האחרונים אם שתה זה אחר זה, צריך לחזור ולשתות על הסדר. וצריך לברך עוד פעם הגפן (מ"ב סק"ו) ויש להזהיר הנשים שיאמרו ההגדה לפני ששותים כוס שני. ומספיק שיאמרו קצת מההגדה (הגש"פ להגריש"א צוק"ל. ועי' מ"ב תעג סד שמי שלא אמר "רבי גמליאל אומר" לא יצא) ובדיעבד אם הפסיק בדבר אחר, ואפי' באמירת תהלים בין כוס לכוס, יצא (חוט שני עמ' קפט) וז"ל הביאור"ל שם "ודע, דלפי מה שפסק השו"ע דנשים חייבות ג"כ בד' כוסות כנשים, א"כ צריכות ליזהר שיאמרו סדר ההגדה על כל כוס וכוס, או שעכ"פ ישמעו מבעליהן, דאל"ה לדעת הפר"ח אפי' בדיעבד לא יצאו בשתיית הכוסות, דהוה כמו ששתאו בבת אחת. ואפי' לדעת הב"י שלא הפסידו בדיעבד מצות כוסות, מ"מ תקנת חכמים הוא לשתותן על סדר ההגדה, דכל מצות הנהגות באותו לילה נהגות גם בנשים" עכ"ל.
0. מצוה לקיים ד' כוסות עם יין אדום (שו"ע תעב יא) ואם יין לבן יותר משובח, יקח יין לבן (רמ"א שם) ועדיף להשתמש במיץ ענבים אדום מיין לבן (הגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א. וזה לשיטתו שיכול לכתחילה לשתות מיץ ענבים – עי' בסעי' טז) 0. לכתחילה טוב לקחת יין שאינו מבושל (מ"ב תעב לט) ובדיעבד יוצאים במבושל (שו"ע) ואם המבושל יותר טוב יקח מבושל (מ"ב).
0. י"א שצריך לשתות יין המשכר לד' כוסות, ולא מיץ ענבים. ויין שמזוג במיץ ענבים ומרגיש את היין גם טוב (פר"ח תפג ממנה"ש הלוי, שבו"י בשם הגרמ"פ והגריש"א, והגש"פ להגריש"א. ועי' ש"ש [עמ' קיז, וכ"ה בשבות יצחק] בשם הגרי"ש ור' משה והגרש"ז, דבמיץ ענבים לא יצא ידי חירות. עוד כ' שם [עמ' קיז] מהגרי"ש, דגם מי שאוהב יותר מיץ ענבים, יתאמץ לשתות יין. והגרי"ש שם [בהגש"פ] מסתפק לגבי נשים) וי"א שלכתחילה יכול לשתות מיץ ענבים (חוט שני עמ' קצ, דעת יהודה, הגש"פ להגר"ח ק. ועי' לעיל שהבאנו מהגר"ח שעדיף מיץ ענבים אדום מיין לבן. ועי' חוט שני שיש הידור לערב בו יין) [ועי' תשובות ונהגות ח"ב רמג שהגרי"ז והגאון מטשיבין בזקנותם הקילו במיץ ענבים. ועי' הל' חג בחג מהגר"ח ק, שהחזו"א שתה מיץ ענבים. ועי' ימלא פי תהלתך עמ' שפא, שהגרא"ל שליט"א מביא שיטת הגרי"ש שצריך יין המשכר, ומביא ראיה מנדרים מט, שהי' להם כאב ראש מהיין עד עצרת]
0. נכון להזדרז בין כוס ראשון לשני, שלא יעבור שיעור עיכול, כדי לא להפסיד ברכה אחרונה. ואם לא שתה רביעית בכוס ראשון, פטור מברכה אחרונה. ואם שתה רביעית, ורואה שהזמן עובר, או יודע מראש שהזמן יעבור, יברך ברכה אחרונה. ושיעור עיכול ביין, אפשר להקל עד 72 דקות (שבות יצחק עמ' פז והגש"פ מהגריש"א צוק"ל, דעת יהודה מהגר"י שפירא צוק"ל, חוט שני עמ' קצז. ועי' ש"ש בחוט שני שמן הראוי להאריך בסיפור בזמן הסעודה או זמן אחר, כדי שלא יעבור זמן שיעור עיכול) ואפשר גם לשתות מים באמצע כדי שלא יעבור שיעור עיכול (מנחת שלמה יח אות ג) ושיעור ההפסק מתחיל מאחרי אכילת הכרפס (שם מהגריש"א והגרש"ז"א צוק"ל) ויש סוברים שאף אם רואה שהזמן עובר א"צ לברך ברכה אחרונה (הגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א, וכן נוטה במנחת שלמה סי' יח אות י. ועי' מנח"י ח"ה סי' קב. ופעם אמר הגר"נ קרליץ "האם כך נהגו?")
0. אף מי ששונא יין, או היין מזיקו, צריך לדחוק עצמו לשתות כדי לקיים מצות ד' כוסות (שו"ע תעב י) 0. בעל הסדר לא ימזוג לעצמו, אלא אחר ימזוג לו אם אפשר (רמ"א ומ"ב תעג א) ובפוסקים כתוב רק על בעל הסדר. 0. צריך לשתות ד' כוסות בהסיבה (שו"ע ורמ"א תעב ז) ואם שתה בלי הסיבה, בכוס ראשון ושני, אם הי' דעתו לשתות בין הכוסות [דהרי מותר מדינא] יש לחזור ולשתות בלא ברכה, ואינו נראה כמוסיף על הכוסות. ואם אין דעתו לשתות בין הכוסות [וכמנהג רוב העולם], בכוס ראשון אם לא הסב, לא יחזור וישתה, כיון שצריך לברך ונראה כמוסיף על הכוסות. ובכוס שני יש לחזור ולשתות, כיון שיכול לשתות בתוך הסעודה בלי ברכה ואינו נראה כמוסיף על הכוסות (מסקנת המ"ב סק"כ וסק"א) אמנם אם אין דעתו לשתות בתוך הסעודה, לא יחזור וישתה גם בכוס שני (שעה"צ סק"א) 0. נכון לכוון לפני קידוש לשתות בין כוס ראשון לשני, דאז אם שתה בלי הסיבה, יכול לחזור ולשתות בלי ברכה (מ"ב סק"א) 0. בכוס שלישי ורביעי לא יחזור וישתה, דנראה כמוסיף על הכוסות (רמ"א ומ"ב שם) 0. אם נשאר בכוס רוב רביעית, ושתה בלי הסיבה, בכל הד' כוסות יחזור וישתה, כי הכל נחשב לשתיה אחת (ביאור"ל ד"ה אין לחזור. ועי' ש"ש דישתה בלי ברכה, חוץ אם התחיל הלל או שאר הגדה, דאז צריך לברך בפה"ג) 0. יוצאים מצות ד' כוסות ביין של שביעית לפני זמן הביעור (ירושלמי פרק ערבי פסחים ה"א. ועי' ש"ש בקרבן העדה דס"ד דלא הוה לכה. ועי' מקראי קדש ח"ב סי' ד דס"ד משום חבילות. ועי' תקלין חדתין שקלים פ"ג ה"ג דמיירי לאחר זמן הביעור, וכו' בפני משה שבת פ"ח ה"א, ועי' משכ' בזה בחזו"א שביעית טו ה) וזמן ביעור של יין וענבים הוא בפסח (ירושלמי שביעית פ"ז ה"א)
0. י"א שיש ליזהר ביין של שביעית לא לשפוך מן היין באמירת דצ"ך עד"ש באח"ב. לכן כדי לא לבטל מנהג זה, לא ישתמש עם יין של שביעית בכוס שני (לקנות חכמה בשם הגריש"א צוק"ל, דרך אמונה הל' שמיטה ויובל פ"ה בציה"ל אות יט) וי"א שמותר להוציא טיפות מהכוס אפי' ביין של שביעית, דאינו נקרא פעולה של הפסד, חוץ מאלו שמקפידים לא לשתות את מה שמוציאים, דאז אסור משום דהוה להפסד (חוט שני עמ' קצ) וי"א שימלא את הכוס לאחר שהטיפ ממנו יין (הגש"פ להגר"ח ק שליט"א)
0. מנהג אשכנז לברך בורא פרי הגפן על כל הד' כוסות, וברכה אחרונה רק אחר כוס האחרון (רמ"א תעד א) ומנהג הספרדים לברך על כוס ראשון ועל כוס שלישי, ולא על כוס שני ורביעי (שו"ע שם, כה"ח סק"א) ובכוס רביעי ישתה רביעית שלימה.

כדי שיוכל לברך ברכה אחרונה, ולפטור כל הכוסות (מ"ב תעב ל)

0. נוהגים למזוג כוס של אליהו הנביא, כיון דנחלקו הראשונים האם יש לשתות כוס חמישי, ולא הוכרעה המחלוקת, לכן מוזגים ולא שותים מספק, וכשיבוא אליהו במהרה בימינו יברר לנו ספק זה (טעמי המנהגים סי' תקנא בשם הגר"א) וכוס של אליהו שלא משתמש בו לשום דבר אחר, והוא מחו"ל שחייב בטבילה, יטבול בלי ברכה (הגר"ש"א זצוק"ל)
0. כוס שני מוזגין לפני מה נשתנה (שו"ע תעג ז) ואין צריך לשטוף את הכוס לפני כוס שני, כיון שכבר שטף אותו לפני קידוש (מ"ב תעג סח) ולפני כוס שלישי שהוא ברכת המזון, ישטוף את הכוס (מ"ב תעט א) ויש נוהגים לשטוף בין כל כוס וכוס, וכן נהג בעל התרומת הדשן (מובא בדרכי משה סי' תפו. ועי' מ"ב קפג ג)
0. כשאומר "והיא שעמדה" מגביה את הכוס, ויכסה את המצות (מ"ב תעג עג) וכן מלפיכך עד גאל ישראל, מגביה את הכוס ויכסה את המצות (רמ"א שם סי' ז) וב"לפיכך" יגביה את הכוס, וב"הלל" אפשר להחזיק בהכוס כשמונח על השולחן, ובברכת גאל ישראל שוב יגביה את הכוס (הגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אשה שהדליקה נרות וברכה שהחיינו, יכולה לענות אמן על שהחיינו של קידוש, ולכוון על מצוות הלילה (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל, שבת הלוי ח"ג סי' סט, שבו"י בשם הגרש"א והגר"ש"א זצוק"ל. ועי"ש בשבו"י שביליל פסח צריכות לענות אמן ולכוון)
0. יש נוהגים שכל המסובים אומרים ביחד את נוסח הקידוש. ויש נוהגים שרק בעה"ב אומר את הקידוש. ולאילו הנוהגים שרק בעה"ב אומר הקידוש, עכ"ז כולם יגביהו את הכוס בשעה שבעה"ב אומר את הקידוש (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל, מים חיים בשם הגר"ש"א זצוק"ל) וי"א שאינם צריכים להגביה את הכוס (שם בשם הגר"ח קרליץ שליט"א, חוט שני עמ' קצז)
0. לביליל פסח אין לקדש לפני צאת הכוכבים (שו"ע תעב א. ועי' מ"ב סק"ד שני טעמים בדבר)
0. ממברכים שהחיינו בקידוש, ומי ששכח לברך, יכול לברך כל החג מתי שיזכר שלא בירך (מ"ב תעג א)
0. בקידוש יכוון לצאת גם מצות קידוש וגם מצות כוס ראשון של ד' כוסות, ובשעת שהחיינו יכוון על היו"ט ועל כל מצוות הלילה (מ"ב תעג א, הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל)
0. האחרונים טרחו ליישב, האין יוצאים ידי "קידוש במקום סעודה" לביליל פסח. והחזו"א הקפיד לשתות כל הכוס בקידוש, כדי להרויח את השיטות שזה נחשב למקום סעודה (הגר"ח כהן בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. שכח יעלה ויבוא בברכת המזון, חוזר ומברך בלי כוס (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל. וגם אשה צריכה לחזור ולברך) ואין להסב בשעת ברכת המזון (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל, מ"ב תעג עא)
0. שכח "ושמחנו ביום חג המצות" בברכת על הגפן אחר ד' כוסות, אין צריך לחזור ולברך, כיון דמן הדין יוצא בשיעור מלא לוגמיו, וע"ז אין חייבים בברכה אחרונה (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל, הגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א. וע"ע שעה"צ רח ס)
0. יש נוהגין למזוג כוס רביעי לפני שפוך חמתך (ר"ן, מטה משה) ויש נוהגין למזוג אחר שפוך חמתך (יעב"ץ, ח"י אדם, ערוה"ש)
0. חולה שאסור לו לשתות יין ומיץ ענבים, ישתה מיץ טבעי אחר, או מיץ אשכליות, כדי לא לבטל מצות ד' כוסות (חוט שני קצא)
0. יינות בזמנינו אף שהם מפוסטרים, יש ליזהר לא לשתות יין שנגע בו גוי או מחלל שבת בפרהסיא (קובץ תשובות, מנחת שלמה)
0. יין המזוג במים, אם אין הדרך לשתות את היין במזיגה זו, וכל טעם היין מגיע ע"י החומרים שמוסיפים בהיין, אין לזה חשיבות יין, וברכתו שהכל. וכן אין לברך עליו על הגפן. ויין קל [דל כוהל] בדרך כלל מוסיפים לזה הרבה מים, ואין לזה דין יין. אמנם אם מוזגים את היין עם מיץ ענבים, אינו יוצא מברכת פרי הגפן (שבות יצחק ח"ד עמ' קפ מהגר"ש אלישיב זצוק"ל)
0. מיץ ענבים שהכניסו בו חומרים המונע אותו מלהיות יין, יש לחשוש לדעת הכנה"ג שאין לזה חשיבות יין וברכתו שהכל (שם)
0. מיץ ענבים י"א שאין להוסיף מים, כיון שטעמו חלש מאוד (מנחת שלמה סי' ד) וי"א שגם מיעוט מים משנה את טעמו וברכתו שהכל (שבות יצחק שם בשם הגר"ש"א זצוק"ל. ושמעתי מהגר"ח דרז"י שליט"א, שהגר"ש"א זצוק"ל חושש לזה גם בדיעבד, וצריך לחזור ולקדש. ועי"ש שכ' בשם הגר"ש"א, שמי שנקלע למקום שיש רק מיץ ענבים כזה שברכתו שהכל, יקדש על הפת. ואם אינו יכול, יברך שהכל ויסתמך על כך דהוה כחמר מדינה. ואם אוכל אצל מישהו שיש לו מיץ כזה, כשהמקדש מברך הגפן, יברך שהכל, וישמע שאר הקידוש. וכן שמעתי מהגר"ח כהן ומהגר"מ"י שניידר שגם הגר"א"ל שטינמן שליט"א חושש לא להוסיף מים למיץ ענבים) אמנם יש מקילים להוסיף מים גם במיץ ענבים, עד שישיאר טעמו (הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א) וי"א בשם החזו"א שאפשר להוסיף עד מחצה (חוט שני. ועי"ש שבמיץ שבחניות שכבר הוסיפו מים, אין להוסיף מים כלל)

0. אסור לאכול מצה בערב פסח כל היום (רמ"א תעא ב) והיינו מעלות השחר (מ"ב שם) ואסור אפי' בטעימה בעלמא (פמ"ג) וי"א שראוי לא לאכול כבר מהלילה (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל) ויש נוהגים מר"ח (מ"ב תעא יב)
0. מנהגינו ע"פ הרמ"א לא לאכול מצה עשירה בע"פ מזמן איסור חמץ (רמ"א תמד א. ועי' שע"ת סק"ב שבצורך קצת מותר, וק"ו בחולה) ודעת הגר"א שמעיקר הדין אסור לאכול מצה עשירה ומצה מבושלת בע"פ כל היום (שעה"צ תמד א)
0. מצות של חמץ מותר לאכול עד ער"פ (הגש"פ להגריש"א) אמנם לא כל מצות חמץ הם באמת חמץ, ויש לבדוק הדבר.
0. מצה מבושלת וקניידלעך, מותר לאכול בע"פ עד שעה עשירית (מ"ב תעא כ) והגר"א החמיר במצה מבושלת (שעה"צ תמד א) ושניצל אסור (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל)
0. קטן שאינו מבין מה שמספרין בלילה, מותר להאכילו מצה בע"פ (רמ"א תעא ב) אבל אם יש בו דעת להבין אין להאכילו מצה, ואין חילוק בין קטן לקטנה (מ"ב סק"ג) וי"א דהיינו מגיל חמש (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל)
0. כתוב בתורה בערב תאכלו מצות. אחד אנשים ואחד נשים חייבים מדאורייתא לאכול כזית מצה בליל ראשון של פסח (פסחים קכ, רמב"ם ו א, ורמב"ם ו י) ויש סוברים, שכל המצות שאוכל בליל ראשון של פסח יש בזה קיום מצות מצה, אלא שיוצא יד"ח בכזית (מהר"ל בגבורות פמ"ח, נצי"ב בשאילתות פ' יתרו)
0. חייב חינוך בקטנים בכל המצות תלוי בכל מצוה לפי ענינה, ולכן קטן היודע לאכול כזית מצה בכדי אכילת פרס, חייבים לחנכו (סוכה דף מב קטן היודע לאכול כזית צלי, מ"ב שמג ב, רמב"ם ו י) ויש מעירים דאולי במצה תלוי אם מבין בענין יציאת מצרים או לא. וצ"ע.
0. צריך לאכול כזית מצה בכדי אכילת פרס (שו"ע תעה ו) ושיעור אכילת פרס, לכתחילה נכון לחוש לשיטת החת"ס שלא ישהה יותר משתי דקות. ועכ"פ יזהר שלא ישהה באכילת הכזית יותר מארבע דקות (הסטייפלר זצוק"ל בשיעורין של תורה) וי"א עד שלש דקות (הגש"פ להגר"ח קניבסקי בשם החזו"א)
0. י"א שהשיעור כדי אכילת פרס מתחיל מהלעיסה ולא רק מהבליעה (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל, וכו"ה בהגש"פ להגר"ח שליט"א) וי"א שזמן השיעור מתחיל מהבליעה (קובץ קול התורה גליון עא עמ' קצג בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. שיעור כזית מצה, ראוי שיהא בערך כמו שני שליש של מצה מכונה (שיעורין של תורה. ודודי הגר"א דינר שליט"א קיבל חתיכת מצה מהסטייפלר זצוק"ל בשיעור 13 ס"מ על 13 ס"מ, ואמר הסטייפלר שזה שיעור כזית) ובמצות יד, לפעמים הם יותר דקים ממכונה, לכן יאכל עד שודאי אכל כזית (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל)
0. חתיכת מצה שרופה אינו מצטרף לכזית (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל) ודוקא אם שרוף עד כדי שאינו ראוי לאכילת אדם (שו"ע תנד ב)
0. נחלקו הפוסקים באם אין לו כזית מצה, או הוא חולה ואינו יכול לאכול כזית שלם, י"א שאין מצוה בפחות מכזית (מל"מ הל' חו"מ א ז, שבות יעקב ב ח, מנ"ח מצוה קלד, ועוד) וי"א שיש קצת מצוה בפחות מכזית, ויאכלנה בלי ברכה (ברכ"י סי' תפב, מהר"ץ חיות יומא לט בשם החת"ס, שו"ת חת"ס סי' מט, ועוד)
0. כ' המחבר, שיאכל כזית בין מן השלימה בין מן הפרוסה (שו"ע תעה א) ותמה בביאורו"ל שלא מצינו זה בשום מקום שביליל פסח צריך לאכול שני כזיתים (ביאורו"ל שם ד"ה כזית) וגם החזו"א סבר דהעיקר כהביאורו"ל שלא צריך ב' כזיתים (הל' חג בחג מהגר"ח קניבסקי שליט"א, וכו"ה בהגש"פ להגר"ח) והרבה נוהגים לקיים דברי השו"ע ולאכול שני כזיתים. וכתבו האחרונים, דגם לדעת השו"ע שצריך ב' כזיתים, הוא דוקא הבעה"ב שאוכל משני המצות שבירך עליהם, אבל לא המסובים.
0. לאחר שבעה"ב מברך על המצה, יטעם משהו ואח"כ יחלק להמסובים, כדי שלא יהי' הפסק בין הברכה להאכילה (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל, וכו"ה בהגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א) וי"א שיברך המוציא, ואח"כ יחלק את המצות, ואח"כ יברך על אכילת מצה (מנהגי חת"ס)
0. אם בירך המוציא ושכח לברך על אכילת מצה, אם עדיין לא אכל כזית, יכול לברך, ואם אכל כזית אינו יכול לברך (הגש"פ להגריש"א זצוק"ל)
0. מצה שאוכלים בכורך, מספיק לאכול שיעור של שליש מצה, כיון שהוא זכר בעלמא (הל' חג בחג מהחזו"א)
0. מצה חייב לאכול בהסיבה דרך חירות (שו"ע תעה א) ואם לא אכל בהסיבה, צריך לחזור ולאכול כזית בהסיבה בלא ברכה (שו"ע תעב ז ורמ"א שם) והגר"ש זצוק"ל נהג להסב כמעט בשכיבה (הגש"פ להגריש"א) ונשים לא נהגו להסב (רמ"א תעב ד. והחזו"א הי' מורה גם לנשים להסב, כ"כ בהגש"פ להגר"ח, וכן שמעתי מהגר"י כהן בשם הגר"ח)
0. "איטר" יסב כמו כל אדם (רמ"א תעב ג ומ"ב יא. והחזו"א הורה לאיטר להסב איך שנח לו, כ"כ בהגש"פ להגר"ח ק)
0. אם אכל אפיקומן בלי הסיבה, לא יחזור ויאכל, כיון שאסור לאכול שני פעמים אפיקומן (מ"ב תעב כב. ובסי' תעז סק"ד כ' המ"ב דיאכל אכ"כ קשה עליו האכילה. וליישב הסתירה עי' אג"מ ומנח"י. ונפק"מ בין התירוצים לבני ספרד)

0. יוצא אדם מצות מצה במצה השרויה במים (שו"ע תסא ד. אבל לא במבושל או בכבוש) והיינו בדיעבד, וזקן או חולה אפי' לכתחילה מותר לשרות, אבל לא בשרוי מעת לעת דהוה כבוש (מ"ב סק"ז) וזקן או חולה שא"א לו לאכול מצה השרויה במים, יכול להשרותה בין או שאר משקין. אבל שאר כל אדם, אם שרו בין או שאר משקין, לא יצא יד"ח, וצריך לחזור ולאכול עוד כזית, בין במצות מצה בין באפיקומן (מ"ב סק"ח) אבל להטביל את המצה בשאר משקין מותר לכל אדם (שם) עוד עצה לזקן או חולה, הוא לפורר את המצה לפירורים ולאכול, כי יש לזה דין מצה ממש (וכן נהג הגר"ז זצוק"ל בסוף חייו כשהי' חולה-שמעתי מהגר"צ פלמן) וי"א שעדיף לפורר המצה מלהשרותה, כי שרוי הוא רק דיעבד (שו"ת בנין ציון סי' כט, וכ"ה בהגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א בשם החזו"א)
0. בלע מצה יצא (שו"ע תעה ג) וכ"ז בדיעבד, אבל לכתחילה יש ללעוס אותה עד שירגיש הטעם בפיו (מ"ב סק"ט)
0. אין יוצאין מצת מצוה אלא במצה המשומרת משעת לישה, דהיינו שצריך ללוש לשם מצת מצוה (פסחים לח, שו"ע תס א) ואין לשין ע"י חרש שוטה וקטן (שם) ובקטן אין לסמוך על חזקה דרבא (ביאור"ל תס א) והמדקדקים אינם קונים מצות אפי' עם הכשר מהודר אלא מחבורה, דהיינו שהם עצמם משגיחים על האפייה ונקיין הכלים (הגש"פ להגר"ש"א)
0. אם אפשר, ראוי שלא ישתמשו עם מקלות שמכניסים לתנור אלא פעם אחת, כי המקל בולע כדי קליפה. ואף אם מגרדים אותו עם נייר זכוכית, אינו מוריד אלא כדי גרידה (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל) ואם עוטף בנייר, ומחליף כל פעם, שפיר דמי.
0. חטים של מצת מצוה, טוב לשמרן שלא יפלו עליהם מים משעת קצירה, ולפחות משעת טחינה (שו"ע תנג ד) ודעת הפר"ח ששמירה משעת קצירה מעכב בדיעבד. ואם אין לו מצה משעת קצירה, יש לסמוך על השו"ע שמעכב רק משעת לישה. ומ"מ נכון לכתחילה להחמיר במצת מצוה לאכול רק מה ששומר משעת קצירה, וכן החמיר הגר"א (ביאור"ל שם ד"ה טוב)
0. הרא"ש הי' משתדל במצת מצוה, ועומד על עשייתה, ומזרז העוסקים בהם, ומסייע בעריכתן. וכן ראוי לכל אדם לעשות, להטפל הוא בעצמו במצוה (שו"ע תס ב) דמצוה בו יותר מבשלוחו. ומהר"ל פסק ליזהר כן לכתחילה בכל המצות. וכ"כ הפר"ח, דגם באפיית שאר המצות... כי רבה המכשלה. וכ"כ בח"י בשם השב"ל, שאין להאמין לנשים בענין לישה ואפייה, כי כמה דברים יעלו על לב נשים שהן מותרות, או שמא שוכחות... לכן רוב הת"ח והרבנים עומדים על רקידתה ועל לישתה ועל אפייתה (מ"ב ו) וכ' באריז"ל, דמי שמטריח במצת מצוה ומזיע ומתחמם, הוה תיקון לעון החמור (מ"ב ז)
0. הרבה פוסקים מחמירים לא לצאת מצת מצוה בליל פסח עם מצת מכונה (מהרש"ם ח"ד קכט, שד"ח בשם הגרש"ק זצוק"ל, מרן החזו"א והסטייפלר זצוק"ל) וי"א שכל מה שאפשר לאכול מצות יד במשך ימי החג יאכל (הגש"פ להגר"ש"א זצוק"ל)
0. י"א שאורח על שולחן בעה"ב, צריך ליתן לו המצה כדי שיהי' שלו [לכם] ולא מספיק שמרשה לו לאכול (שפת אמת סוכה לה, תשובות והנהגות ח"ה בשם האור שמח והרוגצ'ובר. ובהגש"פ להגר"ש"א כ' דיש מקום להדר להקנות לכולם) וי"א שאין שום מקום להחמיר בזה (פניני מרן בעל הקה"י, הגש"פ להגר"ח קניבסקי, חוט שני בשם החזו"א שלא החמיר בזה, קובץ קול התורה גליון עא עמ' קצד מהגר"מ פיינשטיין שחמיו הגר"ז לא הקפיד על זה כלל) והחזו"א החמיר להוציא מעש"ר מהמצות, מדין "לכם".
0. יש לזכור להפריש חלה מהמצות, ובפרט אלו האופים בחבורות ולוקחים המצות לפני שהפרישו במאפיה. מי שאכל מצה ולא הפריש ממנו, נחלקו הפוסקים אם יצא מה"ת, או גם מה"ת לא יצא, לכן יחזור ויאכל בלי ברכה.
0. שכח לעשר את המצות, ולא עשה תנאי [שיוכל לעשר ביו"ט] לא יאכלנו, אלא יקח מאחר. ואם המצות מעושרות, ומקפיד לעשר עו"פ לחומרא, ושכח לעשות תנאי ולא עישר, בכה"ג מותר לעשר ביו"ט (הל' חג בחג בשם הסטייפלר זצוק"ל, דרך אמונה פ"ט ממעשר בציוה"ל אות פט מהחזו"א) ולא כל הכשר נקרא מהודר לענין זה (הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי)
0. מצוי במצות יד, שאורזים קפוסאות של קילו, ואח"כ מניחים הקפוסאות בתוך כלי גדול או עגלה, והכלי מצרף אותן לחיוב חלה. ונחלקו הפוסקים אם צריך לפתוח כל הקפוסאות והניילונים כדי לצרף ולהתחייב בחלה. וכ' הגר"ח קניבסקי שליט"א בדרך אמונה, שהרוצה לצאת ידי כל ספק [כיון שיש כאן חשש ברכה לבטלה], יפתח את כל הקפוסאות והניילונים, ושהמצות שלמעלה יגעו זה בזה. ועי"ש שמביא מהגר"ש אלישיב זצוק"ל, שניילון נצמד לא הוה הפסק, כיון דטפל ללחם [משא"כ שקיות וקפוסאות הוה הפסק] (דרך אמונה הל' ביכורים פ"ו הט"ז בביאור"ל ד"ה ואין התנור)
0. כשאופים מצות בחבורה, ומצרפים המצות בצירוף סל או עגלה, יפריש חלה בלא ברכה, כי הוא ספק אם בצירוף סל יש פטור של ע"מ לחלק (הגר"צ פלמן בשם הגר"נ קרליץ) ויש להפריש חלה מיד, ולא ימתין עד ערב פסח (הגש"פ להגר"ח"ק)
0. שיעור עיסה להתחייב בחלה, בלי ברכה מ-1.200 ק"ג. ועם ברכה מ-2.250 ק"ג (שיעורין של תורה)
0. יש נוהגים להפריש חלה בע"פ עבור כל מי שזכות הוא לו [מדין זכין]. ויש מפקפקים בזה, כי תלוי בברירה, כי יתכן שיזכור הבעה"ב ויפריש בעצמו, וחוב הוא לו שלא יהי' ברכתו לבטלה (הגר"צ פלמן בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, ע"פ חזו"א דמאי טז ז' שפוסק כהיש"ש שבדבר שעיקרו מה"ת אין ברירה אפי' בדרבנן) ויש מיישבים ע"פ גמ' בגיטין (הגרא"ל שטינמן)
0. אם יש לו רק שלש מצות, וכבר התחייב בחלה במאפיה, ולא הפרישו שם, יחתוך קצת לחלה, וישתמש בו ל"יחץ" (הגש"פ להגר"ש"ש) ועי' שע"ת סי' רעד, שאם החסרון הוא פחות מא' ממ"ח נקרא שלם, וא"כ שפיר יכול להפריש כ"ש (חוט שני)
0. בעירובי חצירות, אם מקפיד שהשכנים לא יאכלו את המצות, אינו עירוב. לכן נוהג הגר"נ קרליץ שליט"א לעשות עירובי חצירות עם מצות מכונה, שאינו מקפיד עליהם. ואפי' אם השכנים לא אוכלים מצות מכונה, הוה עירוב, כמו שמעריבים עם

- תרומה לישראל, הואיל וחזי לאחריני (הגר"צ פלמן שליט"א)
0. אין לקיים מצוות מצה עם מצות שעשה בהן עירוב, כיון דהוה מצת השותפין, וספק אם הוה לכם (הגר"צ פלמן שליט"א)
0. ו"א שאם שורף קצה המצה נעשה שלם (הגש"פ להגר"ח ק, וכן שמע הגר"י כהן מהגרא"ל שטינמן שכך הורה החזו"א) ומותר לשרוף ביו"ט. וכן אם נתפס אש בהמצה מותר לכבותו (הגר"צ פלמן) וי"א שאינו מועיל בכך לעשותו שלימה. וכן אסור משום מבטל כיון שאינו מועיל (הגש"פ להגר"ש א, חוט שני. והגר"י כהן שמע מהגר"ק, שהחזו"א לא הורה שמועיל)
0. ו"א שאסור לברור בשבת, מצות שלימות משבורות א"כ עושה ע"פ תנאי בורר [אוכל מפסולת ולא לתר] (שש"כ בשם הגר"ש זא"ר אוירבך זצוק"ל, הגש"פ להגר"ח קניבסקי שליט"א) וי"א שמותר לברור שלימות משבורות, כיון דאין כאן פסולת כלל, אלא כולו אוכל ממין אחד. אבל אין להסיר חתיכה של מצה כפולה בשבת (הגש"פ להגר"ש אלישיב זצוק"ל, חוט שני) וכן מותר לנער את החרוסת מהמרור ופירורים מהמצה, ואין בזה איסור בורר (חוט שני)
0. בשבת של פסח אסור להניח מצה בתוך מרק שהיד סולדת בו, כיון שמצה הוא מקלי הבישול, ויש בישול אחר אפיה (הגש"פ להגר"ש זצוק"ל שהביא בשם ר' יצחק אלחנן זצוק"ל)
0. מצה כפולה, אם אסורה מעיקר הדין, הוה מוקצה. ואם רק לחומרא אינו מוקצה (הגש"פ להגר"ש זצוק"ל)
0. באפיקומן, אין ראוי לכתחילה לסמוך על התנאי של האב"נ, אלא יש לאוכלו לפני חצות (הגש"פ להגר"ש זצוק"ל)
0. מותר לשתות תה אפי' עם סוכר לאחר אפיקומן (הגש"פ להגר"ש זצוק"ל) וי"א דדוקא בלי סוכר (הגש"פ להגר"ח ק)
0. לשיטת הגר"א יש קיום מצות מצה כל שבעה. וגם אם אוכלו עם חמאה וכו' אולי יש בזה מצוה (הגש"פ להגר"ש זצוק"ל) וי"א שכדי לקיים מצוה זו, אין למרוח שום דבר על המצה, דאית טעם רשות ומבטל טעם מצוה (הגר"י כהן בשם הגרא"ל שטינמן שליט"א)

הלכות שמחת יו"ט

0. מצות שמחת יו"ט יש בו ב' ענינים: [א] להיות שמח וטוב לב, כמש"כ הרמב"ם [ב] לעשות פעולות מסוימות שמביאים את האדם לשמחה, כגון אכילה ושתיה (חוט שני עמ' קנח) וצריך להיות במשך כל היו"ט במצב של שמח וטוב לב, וכ"ש שצריך להסיר כל צער ודאגה ביו"ט. ואמרו בשם הגר"א ז"ל, שמצות שמחת יו"ט הוא יותר קשה משאר מצוות (שם)
0. צריך להשתדל להיות בביתו ביו"ט, כמו שאמרו משבח אני את העצלנים, וכשצריך לעלות לרגל יעלה עם בני ביתו (שם)
0. מצוה לחלק הימים טובים חצי לה' וחצי לכם משום מצות שמחה (שו"ע תקכ"א) וע"כ יש לגעור בחזנים המאריכים יותר מחציו של יום (מ"ב שם) ואם נהנים מהניגונים מקיימים בזה מצות שמחה (רמב"ן שורש א, גר"ז סעי' י, וכן משמע במעשה רב סי' רז שכ' שהקפיד הגר"א לפעמים לנגן הקדיש שאחר מוסף לכבוד יו"ט) ולכן בשמחת תורה מי שנהנה מהריקודים יוצא בזה שמחת יו"ט (הגר"י כהן בשם הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. חייב לשתות יין ביו"ט משום שמחה, ואפי' מי שמסגף עצמו כל השנה, ביו"ט חייב לאכול ולשתות (שו"ע שם סעי' ג ומ"ב סקי"ט) ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין יוצאין ידי חובת שמחה אלא ביין (ביאורו"ל ד"ה כיצד) וי"א שצריך לשתות רביעית או רוב רביעית (שו"ת הרא"ש כלל כה סי' א, קובץ תשובות ח"א סי' נז, שבות יצחק מהגר"ש זצוק"ל, שלמי תודה שבועות עמ' רסא) וי"א שאינו צריך לשתות רביעית, דכל כמות של יין משמח (חוט שני עמ' קנט, הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי)
0. וי"א דיוצאין מצות שמחה דוקא ברביעית יין המשכר (שבות יצחק על פסח מהגר"ש אלישיב זצוק"ל. ועי"ש דיכול לערב מיץ ענבים בהיין כ"ז שמורגש טעם היין. ע"ע שם שמי ששונא יין ואין לו שום הנאה מיין א"צ לשתות. ובשם הגר"ח קניבסקי ראיתי שאף שאינו אוהב יין, במציאות הגוף שמח) וי"א דיוצאין גם במיץ ענבים (חוט שני פסח עמ' קצ, מבקשי תורה בשם הגר"נ קרליץ שליט"א, וכן ראיתי בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, ושם מביא הגר"ח גם דעת חמיו)
0. וי"א שיוצאין מצות שמחה עם מה ששותה בשעת קידוש, ואין בו משום חבילות (הגר"א דינר בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל) וכן מבואר בפסחים ק"ח ע"ב גבי יין חי, "ידי קידוש יצא ידי שמחה לא יצא".
0. אכילת בשר ביו"ט אינו חובה, ומ"מ מצוה יש בו (ביאורו"ל שם ומ"ב סקי"א) וי"א שאין שמחה אלא בבשר בהמה (חגיגה דף ח, לקט יושר, ועי' דרכי תשובה יו"ד פט יט בשם דברי חיים. ועי' שו"ת חוות יאיר סי' קעח דלכתחילה צריך בשר בהמה, ואם יאכל עוף גם יש שמחה קצת. וכן ראיתי בשם הגר"ח קניבסקי שלכתחילה צריך בשר בהמה) וי"א דאם עוף משמח אותו, יוצאים בו מצות שמחה (יש"ש ביצה פ' אין צדין ס"ב, מועדים וזמנים ז קיא) וי"א דגם בדגים יש שמחה (שבט הלוי ג יח ע"פ ירושלמי פסחים, ועי' מג"א סוס"י תקט)
0. וי"א שצריך לאכול כזית בשר (שו"ת רבבות אפרים א שנ מהגר"מ פיינשטיין) וי"א שצריך לאכול כביצה (מועדים וזמנים ז קיא) וי"א שאין בזה שיעור (הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, והביא ראיה מקליות ואגוזים)

0. לא ימשוך בבשר ויין וקלות ראש, לפי שאין השחוק וקלות ראש שמחה אלא הוללות (שו"ע שם)
0. י"א שאכילת פת ביו"ט הוא מדין שמחה (מועדים זמנים ז קיד ע"פ הרא"ש)
0. ביו"ט צריך לקבוע כל סעודה על היין, והיינו מלבד מה שקידש על היין צריך לשתות באמצע הסעודה (שו"ע שם סעי' א ומ"ב סקי"א. ועי"ש במ"ב ש"כ לעיין בהל' שבת סי' רנ)
0. חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו. כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו (שו"ע תקט"ב) והוא מצוה מה"ת דכתי' ושמחת בחגך (מ"ב שם)
0. אם אין ידו משגת, יקנה לה לכה"פ מנעלים חדשים לכבוד יו"ט (ביאור"ל שם) וי"א דאפי' אם יש לה כבר בגד, חייב לשמחו דוקא עם בגד חדש (הגר"א דינר בשם הגריש"א זצוק"ל) וי"א דאם יש לה בגד אינו חייב לקנות לה עוד בגד, אלא ישמחנה בדברים אחרים (שבט הלוי ח"י סי' פ, חוט שני עמ' קס) ויתכן שיוצאים המצוה לשמח האשה גם בפרחים, אבל לא עם מכשיר חשמלי וכדומה (שבט הלוי ח קכד) וי"א שיוצא גם בכלי בית ששמחה בה (חוט שני עמ' קסא, דעת יהודה עמ' קיט)
0. אשה שצרכה בגד חדש, יכול ללבושה גם לפני יו"ט, ועדיין יוצא בזה שמחת יו"ט, דהשמחה ממשיך (חוט שני עמ' קסא)
0. אם קנה בגד שראוי רק לחוה"מ ולא ליו"ט עצמו, אינו יוצא בזה מצות שמחת יו"ט (חוט שני שם)
0. כיון שהמצוה לשמח האשה הוא חיוב של מצוה, אינו מועיל מחילה בזה (חוט שני שם. ובשם הגר"ח קניבסקי ראיתי שמסתמא אינה מוחלת בלב שלם)
0. מצות שמחה נוהגת גם בנשים (מ"ב סקט"ו)
0. גם בחוה"מ יש חיוב מצות שמחה (מ"ב סקט"ז מהרמב"ם) ומהרי"ל לבש הקט"א של שבת בחוה"מ (מ"ב תקל א) וצריך לשתות רביעית יין גם בחוה"מ [אם הוא מסוגל לכך] (שלמי תודה סוכות עמ' תתח בשם הסטייפלר זצוק"ל) ומצוה לאכול בשר.
0. מצות שמחה היא מצוה תמידית, וכל רגע ורגע ביו"ט או בחוה"מ שאינו בשמחה מבטל מצוה זו (שלמי תודה בשם הגר"א)
0. חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר עניים (שו"ע שם סעי' ב) ומי שאוכל ושותה ואינו מאכיל לעניים, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו (מ"ב מהרמב"ם) **וגם בזה"ק מפליג מאוד בעונש מי שאינו נותן לעני מסעודתו ביו"ט ר"ל (מ"ב שם)**
0. נהגו באיזה מקומות שקודם יו"ט הולכים לקבץ עבור אלו המרי נפש, ואשרי האנשים ששימין עין ע"ז שמזכין לעצמן ומזכין לכל אנשי העיר (מ"ב שם)
0. בגדי יו"ט יהיו יותר טובים משל שבת (שו"ע שם סעי' א) משום חיוב שמחה, וכ"ז דוקא בידו משגת (מ"ב סקי"ב. ועי' ספר בגדי שבת בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שהוא דין לכתחילה ואינו חיוב) ובחוה"מ א"צ ללבוש בגדי שבת ויו"ט, ומ"מ יהיו יותר טובים משל חול (שעה"צ תקל ד)
0. מספיק שיהי' בגד אחד יותר חשוב ליו"ט, ולא צריך כל הבגדים (ספר בגדי שבת בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א) והסטייפלר זצוק"ל הי' לו טלית גדול מיוחד ליו"ט (ארחות רבינו)
0. בס"י רסב מביא המ"ב מהאר"י ז"ל שטוב שלא ילבש בשבת מכל מה שלבש בחול. ומסתבר שה"ה ביו"ט (ספר בגדי שבת בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אם חל יו"ט לאחר השבת, לא ילבש בגדי יו"ט סמוך לחשיכה משום הכנה, אלא ילבש מבעו"י או אחר שחשיכה (כה"ח תקט"כ) וי"א דילבש בגדי יו"ט גם בשבת כדי לא לזלזל בכבוד שבת. וכן אם יו"ט ביום שישי ילבש בגדי יו"ט עד אחר השבת (תורת השמחה בשם הגר"ש אוירבך שליט"א. וכ"כ בספר בגדי שבת מהגר"ח קניבסקי, שהסטייפלר זצוק"ל לבש בגדו יו"ט גם בשבת)
0. בראש חודש, הגר"א ז"ל לבש כובע של שבת (מעשה רב)
0. י"א שמה שנתמעט ליל יו"ט ראשון מחיוב שמחה היינו דוקא מאכילת בשר קדשים בזמן ביהמ"ק, אבל משאר מיני שמחה חייב גם בליל הראשון מן התורה (שע"ת תקט"ב בשם המג"א, עמק ברכה עמ' קח בשם הגר"ח, גר"ח סטנציל סי' סח סט, חזו"א או"ח קכד בהערות לפסחים עא) וי"א שבלייל הראשון חייב רק מדרבנן (שע"ת שם בשם השאג"א, שעה"צ סי' תקמו סקט"ו בשם חמד משה ושאג"א)
0. יש מסתפקים אם חיוב שמחה הוא בין בלילה ובין ביום, או סגי פעם אחת ליום ולילה (חזו"א או"ח סי' קכד. ונפק"מ אם צריך לשתות יין בין ביום ובין בלילה, או סגי בפעם אחת) וי"א דאם אפשר ישתה גם ביום וגם בלילה (שלמי תודה סוכות עמ' תתח בשם הסטייפלר זצוק"ל)
0. כתבו האחרונים שתלמידי חכמים שמתענגים בלימודם מקיימים בזה מצות שמחה (שאג"א סט, חת"ס ביצה טו ע"ב) וכן כל דבר שגורם שמחה מקיים בזה מצות שמחה, כגון טיול (שבלי הלקט הל' יו"ט בשם היראים, שאג"א סי' סו) וגם עם שינה מקיים מצות שמחה (הגר"י כהן בשם הגר"א"ל שטינמן והגר"ח קניבסקי שליט"א. וכן הסכים הגר"נ קרליץ שליט"א, ואמר שקיום המצוה הוא כשהולך לישן ולא בעצם השינה, והוסיף שבזה הכי קל לקיים שמחת יו"ט)
0. נוהגים להרבות קצת באכילה ושתיה באסרו חג (שו"ע תכ"ב) ומצוה לאכול בשר באסרו חג (שע"ת תצו ד)
0. מנהג ישראל שהאשה מברכת שהחיינו בליל יו"ט בשעת הדלקת נרות (עי' שע"ת רסג ה) וי"א שבשעת קידוש יכולה לענות אמן על ברכת שהחיינו אף שבירכה כבר בשעת הדלקה, ולא הוה הפסק (אג"מ ח"ד סי' קא, מבקשי תורה בשם הגרש"ז

אויברך זצוק"ל) וי"א דדוקא בפסח וסוכות לא הוה הפסק, כיון שהברכה כולל עוד מצוות שלא כיוונה בשעת שבירכה על הנרות, אבל בשבועות וראש השנה הוה הפסק (שבט הלוי ח"ג סי' ט) וי"א דלכתחילה לא תענה, ובדיעבד אינו הפסק (הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)

0. אשה שבירכה בטעות "להדליק נר של שבת" צריכה לברך עוד פעם (הגר"א דינר בשם הגריש"א זצוק"ל)
0. אשה ששכחה להדליק נרות יו"ט, י"א שאינה צריכה להוסיף נר, דלא קנסו אותה רק בשבת (הגר"א דינר בשם הגריש"א זצוק"ל ושבט הלוי שליט"א) וי"א שגם ביו"ט קנסו (הגר"ח קרליץ, אז נדברו ג ה, וכן שמעתי מהגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אסור לחמם נר שעה ולהדביקו משום ממחק (מ"ב תקיד יח) אבל מותר לתחבו בתוך הפמוט (הגר"א דינר בשם הגר"ח קרליץ שליט"א)
0. מותר להכניס פתילה בפתיל צף, אבל באלו שצריכים לחתוך בהם מקום חור אסור (הגר"א דינר בשם שבט הלוי והגר"ק) אמנם יש נירונים שהפתילה דבוקה ושקועה בתוך השעוה, ואסור להוציאו משום מתקן מנא (הגר"י כהן בשם הגר"ח קרליץ. ובדרך כלל אינו נוגע לנירונים שמכניסים לזכויות, ולפעמים נוגע לנירונים שבתוך פח אלומיניום)
0. אמירת הלל ביו"ט הוא בכלל שמחת יו"ט (חוט שני עמ' קנח, עי"ש)
0. נוהגים לתלות פרוכת לפני הארון קודש מיוחד ליו"ט יותר נאה משל שבת (מטה אפרים תרכה ל) והחזו"א רצה שיהיו בביהכ"נ שלו לספר תורה ד' מעילים, א' לחול וא' לשבת וא' ליו"ט וא' לימים נוראים (הגר"ח קניבסקי מובא בס' בגדי שבת)

הלכות הלל

0. בימים טובים מצוה לזמר בקריאת ההלל (עי' מ"ב תקס יד בשם המהר"ל, ועי' רמב"ן ספר המצוות שורש א אות י)
0. הקורא הלל למפרע לא יצא (שו"ע תכב ו) לכן אם חיסר **פסוק** אחד [אפי' בימים שאומרים רק חצי הלל] יחזור למקום שטעה, וימשיך על הסדר. ואם אינו יודע באיזה פסוק טעה, יתחיל מראש הפרק וממשיך על הסדר (רמ"א שם ומ"ב סק"ז)
0. בימים שגומרים את ההלל, גם אם חיסר רק **תיבה** אחת צריך לחזור למקום שטעה ולומר על הסדר (מ"ב תפח ב) וע"כ צריך ליזהר מאוד בימים שגומרים את ההלל שלא יקרא התיבות בטעות שמשנתנה המשמעות עי"ז (שעה"צ שם סק"ב)
- ודבר זה מצוי כשמזמרים את ההלל, דלפעמים לפי השיר משנה צורת הקריאה (שלמי תודה חנוכה סי' ל)
0. טעה וקרא חצי הלל בימים שגומרים את ההלל, י"א שחוזר וקורא את ההלל ואינו חוזר ומברך (שבט הלוי ז סב) וי"א שאם הסיח דעתו יתכן שצריך לחזור ולברך (אשי ישראל פמ"א בשם הגר"ח קניבסקי. וכן מבואר בחוט שני שחוזר ומברך) וי"א שכיון שבירך על סוף ההלל הוה היסח הדעת, וצריך לחזור ולברך (שיעורי הגרי"ש ע"מ ברכות דף יד מהרב ב.צ. קוק)
0. בימים שגומרים את ההלל, הרי הוא כמו ק"ש לענין הפסק (שו"ע תפח א) ומותר לענות קדיש וקדושה וברכו ומודים אפי' באמצע פסוק, וישתדל לגמור את הענין (שו"ע סי' סו סעי' ג) ובמודים לא יאמר אלא התיבות מודים אנחנו לך בלבד (שם במ"ב) וכן יכול לענות אמן של אחר האל הקדוש ושומע תפילה (רמ"א שם) וקדיש היינו רק לאיש"ר ואמן אחר דאמירן בעלמא (מ"ב שם) ולענין אמן על כל ברכה, בין הפרקים מותר. ובאמצע הפרק נחלקו הפוסקים (מ"ב שם) ולענין אשר יצר לא יאמר באמצע ההלל (מ"ב סי' סו סק"ג)
0. לענין שאילת שלום כ' המ"ב, שבזמנינו שאין נוהגין לשאול בשלום בביהכ"נ, חלילה לשאול אפי' בין הפרקים (מ"ב סו ב) ואפי' ברבו מובהק ואביו אסור (שונה הלכות שם בשם חיי"א)
0. בין הפרקים היינו "הללויה", "בצאת ישראל", "לא לנו", "אהבתי", "הללו את ה'", "מן המצר". וי"א שמן המצר אינו תחילת הפרק, אלא מתחיל בהודו לה' (מ"ב תפח ה)
0. בימים שגומרים את ההלל, לא יענה אמן על הברכה שהכהנים מברכים לפני ברכת כהנים, אבל יענה אמן על הפסוקים של ברכת כהנים (אג"מ ח"ד סי' כא, הגר"ח קניבסקי בשם הגר"א דושניצר זצוק"ל-שמעתי מהגר"י כהן)
0. אם סיים יהלולך ביחד עם הש"ץ, צריך לענות אמן להש"ץ (מ"ב נא ג) אבל אם הש"ץ גמר קודם, לא יענה אמן (אשי ישראל תשובה שכה מהגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אם שכח לברך לפני ההלל, יש לחזור ולברך ולהתחיל ענ"פ את ההלל (אשי ישראל מהגר"ח קניבסקי) ואם אמר את כל ההלל בלי ברכה לפנייה ולאחריה, כבר יצא ידי הלל ואינו חוזר (מאמ"ר תפח ב) ואם נזכר בסוף ההלל שלא בירך לפני ההלל, אעפ"כ יכול לברך את הברכה של סוף ההלל (ביאור"ל נג ב ד"ה אמר)

0. י"א שגם נשים חייבות לומר הלל בחנוכה (שו"ת שבט הלוי א רה, מועדים וזמנים ב קמו, שו"ת תורת רפאל סי' עה ע"פ תוס' סוכה לח, מקור חיים סי' תרמד, ועוד) ויש סוברים שנשים פטורות מהלל בחנוכה (מנחת שלמה ח"ב סי' נח, הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שלמי תודה חנוכה סי' ל ע"פ מג"א תכב ה, וכן מדויקים מהרמב"ם פ"ג הלכה יד. וכן פסק בפשיטות בביאור"ל [תכב ד"ה הלל] שנשים פטורות מהלל חוץ מהלל של ליל פסח)
0. אף לאלו הסוברים שנשים פטורות מהלל, מותרות הן לומר הלל עם ברכה כמו כל מצות עשה שהזמן גרמא (ביאור"ל תכב ו. אמנם אצל בנות עדות המזרח יש כמה מנהגים בזה)
0. י"א שנשים אינן חייבות לומר כל ההלל, אלא די להן להזכיר מזמור אחד של שבח והלל להקב"ה (שדי חמד ח"ט מערכת חנוכה סי' ט אות ב בשם הגר"ש הכהן מווילנא, ע"פ מג"א גבי תפילה בסי' קו)
0. אסור לטעום קודם הלל כיון שהוא שייך לתפילת שחרית, אבל מי שחלש וצריך לטעום כדי שיתפלל בכוונה, מותר (ביאור"ל תכב ד"ה וקורין)
0. י"א שיש ליזהר לא לומר הלל לפני הנץ החמה (שו"ת מהרש"ם א א, טורי אבן מגילה דף כ) אמנם בדיעבד ובשעת הדחק לא גרע מתפילה, ומעמוד השחר יצא ידי חובתו (שו"ע פט א)
0. צריך לעמוד בשעת קריאת ההלל (שו"ע תכב ז) וי"א שלא יסמוך עצמו על "סטנדר" וכדומה, באופן שאם ינטל הסטנדר יפול, כי סמיכה אינו כעמידה (מג"א תכב יא, אליה רבה שם, חיי אדם כלל קיט) ודעת הביאור"ל בהלל הוא, שלכתחילה אפשר שיש להחמיר בזה, אבל סמיכה מועטת באופן שלא יפול בודאי מותר (ביאור"ל תכב ז ד"ה מעומד, ע"פ בית מאיר)
0. ההנכנס לביהמ"ד והציבור כבר קורא הלל, ואין לו עוד מנין אח"כ, אף שהוא עדיין קודם התפילה, יקרא עמהם הלל (מ"ב תפח ג, מג"א תכב ו) אבל אם הוא באמצע פסוקי דזמרה והציבור אומרים הלל, בימים שגומרים את ההלל [כגון חנוכה] לא יקרא עמהם, אע"פ שאח"כ יקרא הלל ביחידות, כיון שא"א לברך באמצע פסוקי דזמרה (מג"א שם, לאפוקי ר"ח שיכול לומר המזמורים בלי ברכה)
0. ה' עומד בין ישתבח ליוצר, והציבור הגיע להלל, ולא יהי' לו אח"כ עוד ציבור שאומרים הלל, יאמר כאן הלל עם הציבור [עם הברכות, ואפי' בימים שגומרים את ההלל] ואח"כ ימשיך להתפלל (שעה"צ תפח ד)
0. ה' עומד באמצע קריאת ההלל, וקראוהו לעלות לתורה, מותר לעלות אפי' בימים שגומרים את ההלל (מ"ב טו כו) אבל לא יאמר עם הבעל קורא, אלא יטה אזנו וישמע ממנו (מ"ב שם) ואם הגבאי שכח את שמו ב"מי שברך", מותר לענותו מפני הכבוד (מ"ב שם)
0. אם אין שם מי שידוע לקרוא בתורה אלא הוא, מותר להפסיק מפני כבוד התורה, אבל ימנע עצמו מלהיות גבאי לקרוא את האנשים לעלות (מ"ב שם)
0. אם שכח לומר הלל בערב שבת חנוכה, וכבר קיבל עליו שבת, אף אם כבר התפלל מעריב מבעוד יום, מותר לומר הלל, כיון ששבת גם חנוכה, לא הוה תרתי דסתרי. אבל אם ערב שבת הוא זאת חנוכה, וכבר קיבל עליו שבת, לא יאמר הלל (שו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' ע)
0. יחיד שקורא הלל, יאמר לשנים שיאמרו עמו ראשי הפרקים בהודו לה' כי טוב (רמ"א תכב ב) ודבר זה אינו אלא לכתחילה. ואם אין מצוין לפניו, א"צ לחזור אחריהם (מ"ב סקי"ח) וכשואמר ביחיד אינו עונה לעצמו "הודו" (פשוט)
0. אם עומד באמצע הלל אבל לא עם החזן, ימשיך כדרכו ולא יענה עמו בהודו ואנא (הגר"ח קניבסקי בדולה ומשקה)
0. בחנוכה אחר ההלל אומרים חצי קדיש (רמ"א תרפג א) משא"כ בימים שיש בהם מוסף אומרים קדיש שלם (לבוש שם)
0. י"א שאבל יתפלל לפני העמוד עד הלל [גם בר"ח וגם בחנוכה] ובהלל יתפלל אחר, ואחר הלל האבל יאמר קדיש (גשר החיים ח"א פכ"ג. ובבאר ישראל על חנוכה מביא מהגר"ש זצוק"ל שזה מנהג ירושלים ומנהג הישיבות) וי"א שבכל הימים שאין אומרים בהם תחנון לא יעבור כלל לפני העמוד, גם במנחה ומעריב (מ"ב סי' קלב בקונטרס מאמר קדישין, וכן הוא מנהג ביהמ"ד לדרמן. ובמ"ב יש סתירות בזה [עי' תקעא מד, תרפג א, תקפא ז], ואמר הגר"ח קניבסקי שהעיקר כמו שכו' המ"ב במאמר קדישין)
0. אין אומרים הלל בבית האבל. ובחנוכה שגומרים את ההלל, צריך כל אחד לומר הלל בביתו (מ"ב קלא כ) ואם אפשר, יצא האבל לחדר אחר, והציבור יאמרו הלל (הגר"ש אלישיב זצוק"ל) [ודעת הכף החיים (קלא סא) כהפוסקים שגם האבל חייב בקריאת ההלל. וכן הוא שיטת א"ר, רע"א, חת"ס, סידור יעבץ, ועוד]
0. י"א שאסור להפסיק בדיבור בין שחרית להלל (שו"ת מהרש"ם א א ע"פ התוספתא) וי"א שאין ראייה כלל מהתוספתא ומותר להפסיק (אג"מ ח"ג סי' ע. וע"ע מקראי קודש ב כב, חזון יחזקאל על התוספתא מנחות ו ו)
0. בהלל דר"ח וחוה"מ פסח, אם התחיל בטעות "לא לנו", יש לגמור הפסוק ואח"כ להמשיך (אשי ישראל מהגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אחד שנוהג לא לברך על הלל דר"ח, שהזדמן להיות שליח ציבור במקום שמברכים, יכול לברך, ולא נחשב ברכה לבטלה (שו"ת חיים שאל א צט)
0. לא יענה "ברוך הוא וברוך שמו" באמצע הלל (אשי ישראל בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א. עי' מ"ב נט יז. ועי' ביאור"ל תכב ד"ה אבל, שגם אלו שלא מברכים על הלל דר"ח, אין להפסיק באמצע, כיון שהוא פרסומי ניסא)
0. החזו"א ה' מתחיל לומר הלל לפני שהש"ץ גמר את הברכה (הגר"ח קניבסקי בספר אוצרות ההלל, וכ' שם הגר"ח שכנראה הוא משום ספק אם לענות אמן, כיון שיש סוברים שלא מברכים על הלל דר"ח)

0. אין לציבור לענות הודו עד שיכלה הפסוק מפי הש"ץ (הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א - אוצרות ההלל)
0. הגמ' בפסחים ק"ז מסתפקת, האם "מרחביה" הוא תיבה אחת וכולו חול, או"ד שני תיבות וחצי קודש. ואמר החזו"א שיכוון שיעלה לו כפי הכוונה הראויה והנכונה (הגר"ח קניבסקי באוצרות ההלל)
0. שכח לקרוא את ההלל, והגיע זמן מנחה, יתפלל קודם מנחה ואח"כ הלל (אוצרות ההלל בשם הגר"ח קניבסקי)
0. ה' עומד סמוך לשקיעת החמה, ויש לו זמן או להתפלל מנחה או לקרוא את ההלל, בימים שגומרים את ההלל יש לקרוא את ההלל, וישלים תפילת מנחה בערב (אוצרות ההלל בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אם שכח יעלה ויבוא וכבר פסע את רגליו, יאמר קודם הלל עם הציבור ואח"כ יחזור ויתפלל. ואם לא פסע את רגליו, יחזור ויתפלל מיד ולא יאמר הלל עם הציבור (אוצרות ההלל בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. אם לא פסע את רגליו בסוף התפילה כי יש מי שמתפלל מאחוריו, והתחיל את ההלל, לא יפסע באמצע הלל (אוצרות ההלל בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. בראש חודש שבאמצע חנוכה, אם אין לו סידור, ויודע בעל פה רק חצי הלל, יאמר חצי הלל עם הברכות מדין ראש חודש. ואם אח"כ מזדמן לו סידור, יאמר עוד פעם הלל שלם עם הברכות (חוט שני)
0. י"א שאם לא אמר הלל ביו"ט ראשון של פסח, יאמר הלל שלם בחוה"מ פסח [פעם אחד] כיון דעדיין רמיא עליה החיוב של הלל שלם. וכן קטן שהגדיל בחוה"מ פסח, יאמר הלל שלם בחוה"מ, כיון דהוה כאילו לא אמר הלל, ועדיין יש עליו חיוב (כך מפורסם בשם הגר"ח מבריסק זצוק"ל ע"פ גמ' ערכין דף י') ויש חולקים, כיון שכ"ז ע"פ הגמ' בערכין, אבל הפוסקים הרי הביאו ג"כ הטעם של המדרש [מעשי ידי טובעים בים וכו'], והט"ז עושה ק"ו לחוה"מ, ולפי"ז אין לומר כלל הלל שלם בחוה"מ (שיעורי הגרי"ש ע"מ ברכות דף י' מהרב ב.צ. קוק)

הלכות חול המועד

בהלכות חוה"מ עשינו תיקונים והוספות בתשע"ה

0. חול המועד אסור בקצת מלאכות ומותר במקצתן (שו"ע תקל) ונחלקו בראשונים האם האיסור הוא מן התורה או מדרבנן (מ"ב שם) ומאוד יש לזהר שלא להקל יותר ממה שהתירו חכמים, דאחז"ל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה (מ"ב שם) וכל דבר שיסתפק בחוה"מ בענין מלאכה, ילך אצל חכם ויעשה כהוראתו לבל יאבד עולמו (חיד"א בס' שמחת הרגל)
0. דנו בפוסקים האם דוקא מלאכה שיש בו טירחא אסור בחוה"מ, או"ד כל מלאכה אף שאין בו שום טירחא אסורה. מדברי המ"ב בשם הב"י מבואר, דאף מלאכה שאין בו טירחא, התירו רק כשהיא לצורך המועד (עי' מ"ב תקמ סק"ז, וכ"כ בפמ"ג שם בא"א סק"ה, ועי' חיי"א כלל קי' סעי' יא שאסור לקשור ולהתיר ללא צורך) ויש הסוברים, דכשאין טירחא כלל מותר (יראים סי' דש, תה"ד סי' קנג, שבלי הלקט רכה מובא בביאור"ל תקמה ה, ערוה"ש סי' תקמה יב) וי"א שהדבר תלוי האם מלאכה אסורה מה"ת או מדרבנן (שו"ת רדב"ז סי' תשכז)
0. להלכה, יש שכתבו להחמיר בכל מלאכה, אע"פ שאין בו טירחא (עי' חוט שני שכן הוא סתימת המ"ב, וכו"ל בסעיף הקודם. ובספר לשכנו תדרשו [מובא בשער המועדים עמ' לא] מביא מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל להחמיר אפי' בהדלקת חשמל, וכל דבר שאין בו טורח, כשאין לצורך המועד. וע"ע חוט שני עמ' קעו שג"כ מחמיר בהדלקת חשמל או גפרור שלא לצורך. אמנם כ' החוט שני, שלכבות חשמל נחשב צורך, כיון שהוא דבר האבד) ויש מקילים בהדלקת גפרור וכדומה (חוה"מ כהלכתו בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל, שער המועדים בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. יש מחמירים לא לכבות גפרור [או סיגריה] שלא לצורך, אלא מניחו ע"ג נייר כסף וכדומה (כך נוהג הגר"ש דבליצקי שליט"א – מובא בהסכמתו לספר שערי מועד) וי"א שכיון שמותר לכבותו שמא יכוה, אינו חייב לטרוח לחפש מקום להניחו, אלא יכבה אותו כרגיל (שער המועדים בשם הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. החזו"א הי' מחמיר לא ליטול ידיו ע"ג זרעים, וכן הי' בודק את כיסיו לפני שיצא מהבית, שלא יהי' דבר בכיסו שאין בו צורך (כתבי הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם החזו"א, שו"ת עמודי אור סי' לה, מועדים וזמנים ח"ד רצח וח"ז קנד. ועי' פסקי הגרי"ש מהגר"י ישראלזון עמ' קעח שלא ישפוך מים על עשבים) ויש מתירים כשאין טירחא כלל (ס' חוה"מ"כ בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל בענין הדלקת גפרור, שו"ת שבט הלוי ח"ו סי' סח לענין הוצאה, וכ"ה בישועות יעקב סי' תרכט, ומשכ' הביאור"ל בס' תקלו [ד"ה ומותר] לאסור הוצאה, היינו דוקא כשיש טירחא. וכן מקילין הגרש"ז זצוק"ל והגרי"ש אלישיב זצוק"ל במלאכת הוצאה ע"פ המאירי מו"ק דף יא ע"ב. ובפסקי הגרי"ש מהגר"י ישראלזון מביא מהגר"ש זצוק"ל שמי

שנזהר מלטלטל שלא לצורך כלל תבוא עליו ברכה)

0. אע"פ שאסור להפריש תרומה בשבת ויו"ט, י"א שבחוה"מ מותר אע"פ שאינו צריך להמאכלים ליו"ט (שש"כ פס"ח בשם הגרש"ז אורבך זצוק"ל, חוה"מ כ"פ"ז בשם הגרמ"ש קליין שליט"א. ועי' תוס' ע"ז נט ע"א ד"ה בצר)
0. י"א שמותר לטבול כלים בחוה"מ אע"פ שאינו צריך להם (שש"כ פס"ח ועוד) וי"א דדוקא לצורך המועד מותר לטבול כלים (אשרי האיש בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
0. אמירה לנכרי אסור בחוה"מ. לכן כל דבר שאסור לעשות בחוה"מ, אסור גם לבקש מגוי לעשות אותו בשבילו (שו"ע תקמג א) ואפי' דברים האסורים משום טירחא בעלמא (ס' חוה"מ כ"ב בשם פוסקים)
0. עבר ועשה מלאכה בחוה"מ במזיד, אסור לכל ישראל להנות ממנו עד לאחר החג. ואם עשה בשוגג מותר (ביאור"ל סי' תקלח בשם המג"א. ועי' שו"ת כת"ס או"ח סי' פ. ועי' קרן אורה מו"ק דף יב ע"ב ד"ה והנה) ולפי"ז בגד שתפרו בחוה"מ, או עיתון שהדפיסו בחוה"מ [כגון חילוני שעשה במזיד], אסור להנות ממנו עד לאחר החג (הגרש"ז אורבך בשש"כ פס"ח הע' מד, והגרמ"ש קליין בספר חוה"מ כ"ב עמ' פז) ועי' פתחי תשובה יו"ד סי' צט סק"ה, דמי שחשב שמותר ולא שאל מורה הוראה, לא נקרא שוגג. ועפ"ז כ' בספר שער המועדים עמ' מד, דיתכן אם כיבס בגד ע"ד עצמו וחשב שמותר ולא שאל, אסור להנות ממנו.
0. העושה פעולה בחוה"מ, וכתוצאה מכך נעשה מלאכה שלא לצורך המועד, אם ניכר שאינו מתכוין לכך מותר אע"פ שהוא פסיק רישא (שו"ע תקלז ח, ומ"ב סקל"א) לכן השוטף את הבית, והמים יוצאים בחוץ על הזרעים מותר (חוט שני עמ' קעז) אבל אין לשטוף ידים בחוץ ע"ג זרעים, כיון שאינו ניכר שלא מתכוון להשקאה (חוט שני שם, וכן הבאנו מהחזו"א שלא הי' נוטל ע"ג זרעים) ובשנת השמיטה יש ליזהר בכל אופן מלתת מים ע"ג זרעים.
0. מלאכות המותרות בחוה"מ הם חמשה, דבר האבד, צרכי המועד, פועל שאין לו מה לאכול, צרכי רבים, מעשה הדיוט (מ"ב תקל סק"א) והרבה פרטים נאמרו בכל אחד מהם, עי' להלן.
0. כל סחורה אסורה בחוה"מ, אפי' כל שהוא, בין לקנות בין למכור (שו"ע תקלט א) ועי' להלן פרטים בזה.
0. "דבר האבד" היינו כל מלאכה שאם לא יעשה אותו במועד יבוא לידי הפסד גדול, בין הפסד ממון, בין הפסד רוחני כגון חידושי תורה, ומותר לעשות אותו אף מעשה אומן ואפי' בלי שינוי (שו"ע תקלז א ובמ"ב שם) ויש מחמירים לעשות בשינוי כשאפשר (שעה"צ סי' תקמא סקט"ז בשם הא"ר)
0. במלאכת דבר האבד, אם אפשר לעשות אותו בצינעא, יעשה אותו בצינעא (שו"ע תקלח ב ורמ"א שם)
0. במלאכת דבר האבד, שצריך לשכור פועלים, אם יכול לשכור עכו"ם לא ישכור יהודי, וכן אם יכול לעשות ע"י ישראל בחינם לא יעשה ע"י ישראל בשכר [אא"כ אין לו מה לאכול] (מ"ב תקמב סק"ה וביאור"ל ושעה"צ שם)
0. בדבר האבד היתירו רק כשאין טירחא יתירא (שו"ע תקלז ב) ובהפסד מרובה מותר אף טירחא יתירא (מ"ב תקלח סקו)
0. אדם שיש לו סחורה, ואם לא ימכור עכשיו יפסיד מהקרן, מותר למוכרה, אבל אם לא יפסיד מהקרן אסור למוכרה, דמניעת ריוח לא הוה דבר האבד (שו"ע תקלט ד ובמ"ב שם) ואם יוציא יותר בשביל שמחת יו"ט כשיריח, מותר, ודוקא אדם שיש לו מעט כסף, אבל אדם שיש לו הרבה כסף אין היתר למכור אף שיוציא יותר עי"ז (שו"ע שם)
0. המניח מלאכתו במזיד לעשות אותו במועד, אסור לעשות אותו אפי' אם הוה דבר האבד, ואם עבר ועשה אותו, ב"ד מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל (שו"ע תקלז ו ובמ"ב שם) וכ"ש בדבר שאינו אבד (מ"ב שם)
0. כשקונים מצרכים לצורך המועד, אין לקנות גם עבור אחר המועד, אא"כ אין בזה יותר טירחא (פסקי הגר"ש עמ' קעט)
0. אסור להחליף דולרים לשקלים בחוה"מ שלא לצורך המועד (פסקי הגר"ש שם ע"פ שו"ע תקלט יד)
0. צרכי אוכל נפש, לצורך המועד, מותר לגמרי, אפי' בפרהסיא, ובלא שינוי, ואף טירחא מרובה, ומעשה אומן, ואפי' אי הניח אותו למועד במזיד (שו"ע תקלג א ובמ"ב שם, ומ"ב תקמ סק"ו)
0. מכשירי אוכל נפש, כגון לתקן תנור וכדומה, הרי הוא כאוכל נפש ומותר, אבל דוקא אם לא הניח מלאכתו למועד, אבל אם הניח מלאכתו למועד במזיד אסור (מ"ב תקמ סק"ז ושעה"צ שם, ועי' שעה"צ סי' תקלג סק"ג שכ' להיפך, ויש מחלקים בין מעשה אומן שאסור, למעשה הדיוט שמותר – שש"כ)
0. תיקון ברז מים, ותיקוני חשמל וכדומה, הרי הוא בכלל אוכל נפש, וי"א דאפי' אם יש לו עוד ברז בבית, מותר לתקן הברז המקולקל כדי שיהי' לו נוח יותר (פסקי הגר"ש אלישיב זצוק"ל מהגר"י ישראלזון עמ' קעב) ויש מחמירים כשיש לו עוד ברז (הגרש"ז אורבך זצוק"ל)
0. מותר לתקן תנור בחוה"מ, כיון שהכל חולים אצל צינה. וכן מותר לתקן חלון כשנכנס קור מבחוץ (מ"ב תקמ יט) ואפי' מעשה אומן מותר (שעה"צ סקט"ז בשם האחרונים. ועי' שש"כ בשעה"צ שהק' ממרחץ, ונשאר בצ"ע)
0. י"א שאין לתקן מזגן בחוה"מ, כיון ש"חום" אינו גורם לחולי, והוה צערא בעלמא, משא"כ "קור" גורם לחולי, ולכן היתירו בחוה"מ (שלמי תודה על סוכות בשם הגר"ל שטינמן שליט"א עמ' תתמט. ועי' שש"כ חוץ מאנשים חלשים שהחום מזיק להבריאות, דלהם מותר) ויש מתירים לתקן מזגן או מאוורר כיון דסובלים מהחום (מים חיים בשם הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל, פסקי הגר"ש זצוק"ל מהגר"י ישראלזון עמ' קעב)
0. מותר לתקן משקפיים אפי' מעשה אומן כשא"א בלעדיהם לצורך ראייתו. אבל אם זה רק לשפר את הראייה מותר רק מעשה הדיוט (פסקי הגר"ש מהגר"י ישראלזון עמ' קעב)
0. אסור לתקן מלבושיו בחוה"מ (שו"ע תקמא ד) ואם נפל כפתור, ויש בו צורך למועד, מותר לתפורו שיהי' רק תלוי ורפוי,

ולא מהודק (פסקי הגרי"ש עמ' קעב)

0. אשה עושה תכשיטיה במועד (שו"ע תקמו ה) ודוקא תיקון הגוף, אבל היכא דנשבר כלי תכשיט שלה, וצריך אומן לתקנו, אז אסור לתת אותו לאומן, דרך מעשה הדיוט מותר (הגר"ב צ"פ למן בשם הגר"נ קרליץ שליט"א)

0. מותר לגהץ לצורך המועד, אבל אסור לעשות קמטים המתקיימים (שו"ע ורמ"א תקמא ג ומ"ב שם) וי"א שנוהגים שלא לגהץ בחוה"מ (כתבי הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א)

0. מי שיש לו שמחה [כגון ברית מילה] מיד לאחר יו"ט, ואין לו זמן לאחר החג להכין את כל האוכל, י"א שמותר להכין בחוה"מ כיון דהוה מעשה הדיוט לצורך מצוה (שש"כ, ועוד) וי"א שדוקא אם יאכלו בחג מכל מה שבישלו, דאז הוה צורך המועד, אבל בלא"ה אסור (הגר"ב צ"פ למן שליט"א בשם הגר"נ קרליץ שליט"א, וכן שמעתי מהגר"ש רוזנברג שליט"א) וכן אסור להכין לשבת שלאחר החג כשיו"ט חל ביום חמישי (שם בשם הגר"ק שליט"א)

0. אין להצניע כלי הפסח בחוה"מ [כגון שנוסע לשביעי של פסח], כיון שהוא טירחא שלא לצורך המועד (מבית לוי מהגר"ש ואזנר שליט"א)

0. מאפיות וקונדיטוריות מותרים לאפות אפי' בפרהסיא לצורך המועד, ויזהרו לאפות רק חלות ומיני אוכלים שרגילים לאכול בחג, אבל לחם שחור וצנינים וכדומה שיאכלו רק לאחר החג לא יאפו בחוה"מ (הגר"ש אורבך צוק"ל)

0. כל רפואה מותר בחוה"מ (שו"ע תקלב ב) ודוקא לצורך המועד, אבל אם הרופא אומר שלא יזיק להמתין עד אחרי יו"ט, כגון בניתוח, אז חייב להמתין (פוסקים)

0. טיפולי שיניים, כשאין לו כאבים בחוה"מ, ולא יזיק לדחות הטיפול לאחר החג, י"א שאסור ללכת לרופא שיניים בחוה"מ (שו"ת אג"מ ח"ג סי' עא, שש"כ פס"ו בשם הגר"ש אורבך צוק"ל) וי"א שמותר לעשות טיפול שיניים בחוה"מ אע"פ שאין לו כאבים, כיון שהוא בכלל רפואה. אבל "יפוי" שיניים אסור (פסקי הגרי"ש צוק"ל מהגר"י ישראלזון עמ' קסט)

0. ביקור רופא למעקב וכדומה, אין ללכת בחוה"מ כשלא יזיק לדחות התור לאחר יו"ט (הגר"מ פיינשטיין צוק"ל)

0. שיטת המחבר שמותר ליטול צפרנים בחוה"מ, אמנם הרמ"א פוסק להחמיר אם לא לצורך מצות טבילה (שו"ע תקלב א) אבל בידיו או בשיניו מותר (מ"ב שם) ואם נטלן בעיו"ט, לכו"ע מותר במועד (מ"ב שם) ואפי' מי שרגיל ליטלן כל ער"ש לא יטלם ער"ש חוה"מ אי לא נטלן מעיו"ט (קובץ מבית לוי בשם הגר"ש ואזנר שליט"א) ולענין צוה תחת הצפרנים שחוצץ לנטילת ידים, ינקר הצוה ולא יגזוז אותם (שע"ת סי' תסח סוסק"א)

0. מותר למוהל לתקן צפרניו כדי לעשות מצות פריעה בחוה"מ (ס' אוצר הברית)

0. צרכי רבים, כגון לתקן דרכים וכדומה, מותר בחוה"מ (שו"ע תקמא א) ואפי' הניח מלאכתו למועד במזיד, וכן בפרהסיא, ואפי' טורח גדול (מ"ב שם) וכ"ז בצרכי רבים שהם צורך לגוף האדם, אבל שאר צרכי רבים כגון לבנות ביהכ"נ אסור (רמ"א שם)

0. אסור לעירייה לעשות מלאכה בעיר אם לא יהי' תועלת מזה במועד עצמו (פסקי הגרי"ש מהגר"י ישראלזון עמ' קעד)

0. אף לצרכי מצוה, אסור לעשות מעשה אומן בחוה"מ (רמ"א תקמא א, אבל לתפילין וכדומה, מותר – עי' שו"ע תקמא ג) ומותר לתלות ציצית בבגד אפי' לצורך אחר המועד (מ"ב תקמא יב) ולצורך המועד מותר גם כשכיון מלאכתו למועד (פסקי הגרי"ש עמ' קעב)

0. מותר לתלות תמונות על הקיר [או בסוכה] בחוה"מ (פסקי הגרי"ש עמ' קעג)

0. חייב אדם לכבד חוה"מ במאכל ובמשתה ובכסות נקיה שלא ינהג בהן מנהג חול, ומצות "ושמחת בחגך" הוא גם בחוה"מ, ואף דאינו מחויב בפת, מ"מ לכתחילה מצוה לקבוע סעודה על הפת אחת בלילה ואחת ביום (מ"ב תקל סק"א, ושעה"צ שם) ולכל הפחות יאכל מיני מזונות (שו"ע הרב, ערוה"ש)

0. י"א שחייב לשתות רביעית יין כל ימי חוה"מ, כיון דאין שמחה אלא ביין (הגר"מ פיינשטיין צוק"ל, הגרי"ש אלישיב צוק"ל) ומיץ ענבים אינו מועיל לזה. ויכול לערב מיץ ענבים באופן שיורגש היטב את היין (שבות יצחק ח"ד פ"י בשם הגרי"ש צוק"ל) ושמא גם מלא לוגמיו מספיק (הגרי"א דינר בשם הגרי"ש צוק"ל. והראו לי שו"ת הרא"ש כלל כה סי' א' דדי ברוב רביעית) ויש סוברים שיוצאים גם במיץ ענבים (הגר"י כהן בשם הגר"נ קרליץ והגר"ח קניבסקי שליט"א)

0. מי ששונא יין, ואין לו שום הנאה ממנו, אינו צריך לשתות יין (שבות יצחק שם בשם הגרי"ש צוק"ל)

0. אינו חייב ללבוש בגדי שבת ויו"ט בחוה"מ, אבל צריך שיהיו יותר טובים מימות החול (שעה"צ שם סק"ד)

0. אשה ביום טבילתה מותרת לאכול בשר בחוה"מ, כיון שהוא אכילת מצוה (פסקי הגרי"ש מהגר"י ישראלזון צוק"ל עמ' קסח)

0. ההמנהג לכסות השולחנות במפה כל ימי חוה"מ, כמו שבת ויו"ט (פמ"ג תרלט במ"ז סק"א, ביכורי יעקב שם סק"ג, ערוה"ש תקל ד)

0. יש להקפיד לא לאחל לחבירו במועד כבימות החול, אלא יש לומר "א גוט מועד" וכדומה (מעשה רב להגר"א אות קעד)

0. מה שנוהגין לתלוש עשבים אחרי קבורת המת, אין לעשות כן בחוה"מ (מ"ב תקמז כה)

0. אין מכבסין במועד (שו"ע תקלד א) ואפי' לצורך המועד (מ"ב שם) ובגדי ילדים המתלכלכים מותר לכבס בחוה"מ (שו"ע שם)

0. וניקוי כתם במועד מותר אף עם מים (הגר"ש צוק"ל, הגר"ש ואזנר שליט"א, פסקי הגרי"ש עמ' קעו)

0. ויש אוסרים לנקות כתם (לשכנו תדרשו ח"א עמ' רצא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א, חוט שני עמ' רלח) ואפשר אם מנקה את הכתם כשהבגד עליו, אם אין לו בגד אחר מותר (חוט שני שם)

- 0.מי שמכבס בגדים שמותרים לכבס במועד [כגון בגדי ילדים], אסור להוסיף בהמכונה בגדים אחרים שאין עליהם היתר כביסה במועד (הגר"א דינר בשם הגר"ש ואזנר והגר"נ קרליץ שליט"א, פסקי הגר"ש זצוק"ל מהגר"י ישראלזון עמ' קעו) 0.אם אין עדיפות ליבשן בשמש [דהיינו בפרהסיא] עדיף ליבשן בצינעא [כגון במכונת יבוש או בתוך הבית] (שש"כ, ועי' שלמי תודה על סוכות סי' פ שאין מראית העין בחוה"מ)
- 0.בגד שהתלכלך, ואם משאיר אותו כך עד לאחר המועד יתקלקל הבגד, מותר לכבסו משום דבר האבד (פסקי הגר"ש מהגר"י ישראלזון זצוק"ל עמ' קעא, לשכנו תדרשו בשם הגר"ש"א, מבית לוי מהגר"ש ואזנר שליט"א) וכן אם שכח כביסה במכונה עם סבון, ולא שטפו, מותר לשטוף הסבון מהבגדים, כיון שיתקלקל כך (חוט שני עמ' רלה, ארחות רבינו בשם הסטייפלר זצוק"ל) ויתלם בצינעא (ארחות רבינו)
- 0.אפי' מי שאין לו אלא חלוק אחד, אסור לכבסו בחוה"מ (מ"ב, שעה"צ בשם הגר"א, שש"כ פס"ו הערה רמ מהגרש"ז אוירבך זצוק"ל. ועי"ש בשם הגרש"ז"א שעדיף לקנות חדש מאשר לכבס) ויש מקילים בשעת הדחק אם התלכלך הבגד ואינו יכול ללכת איתו בחג (חוט שני עמ' רלט)
- 0.אע"פ שהשו"ע מיקל לכבס מגבות, בזמנינו אין להקל (מ"ב תקלד דו) ובמקום ציבורי או שרבים בני הבית, וצריכים להחליף הרבה מגבות במועד, יש מקילים לכבס לפי הצורך (חוט שני עמ' רלו)
- 0.במקום מצוה מותר לכבס במועד, כשלא הי' יכול לכבס לפני המועד [כגון שפירסה נדה בחוה"מ] (מ"ב תקלד ח)
- 0.אין מפנין מחצר לחצר וכו' שאינם לצורך המועד (שו"ע תקלה א) משום טירחא (מ"ב שם) ולכן בחורים הנוסעים בחוה"מ ליישיבה הנמצא בעיר אחרת [כגון הנוסעים לשמחת תורה] אסור להם לקחת מזוודה עם דברים מוכנים לזמן חורף, דיש בזה איסור טירחא שלא לצורך המועד (הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל)
- 0.הזבל שבחצר אסור להוציא (שו"ע תקלה ג) ואם מוציא מפני הריח מותר (הגרש"ז אוירבך זצוק"ל) וי"א שבזמנינו בכל ענין מותר כיון דאין טירחא מרובה (מבקשי תורה בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, פסקי הגר"ש מהגר"י ישראלזון עמ' קפ)
- 0.אין מסתפרין ואין מגלחין בחוה"מ (שו"ע תקלא ב ומ"ב שם) ואפי' אם גילח קודם המועד אסור (שם) ואפי' מי שהי' אונס או חולה לפני המועד, אסור לגלח במועד (שם סעי' ג) וגם אשה בכלל האיסור (מ"ב תקמו טז) ושער שיוצא מהמטפחת, יש מקילין משום צניעות, כשלא יכולה לכסות את זה (דעת תורה תקלא)
- 0.המגלח זקנו בחוה"מ ענש יענש (החיד"א בשו"ת חיים שאל ב כג)
- 0.מותר ליטול שער השפם בחוה"מ (שו"ע תקלא ח)
- 0.מי שיש לו מכה או שחין בראשו, מותר להסתפר בחוה"מ (מ"ב ס"ק כא) וכן מי שיש לו כינים (לשכנו תדרשו עמ' רפט בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, חוט שני עמ' רלג) ודוקא אם לא הי' יכול או לא הי' צריך להסתפר לפני המועד (ביאור"ל שם)
- 0.הבא ממדינת הים מותר לגלח בחוה"מ (שו"ע תקלא ד) ובזמנינו שהנסיעות קצרות ויש הרבה הזדמנויות להסתפר בכל מקום לא שייך היתר זה (מבקשי תורה בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, פסקי הגר"ש עמ' קעה, שש"כ פס"ו הערה קיט מהגרש"ז אוירבך זצוק"ל)
- 0.קטן שלא הגיע למצוות, מותר לספר אותו כשיש לו הרבה שערות ומצטער מזה (מ"ב ס"ק טו) ואם הקטן נראה כגדול, מסתפק המג"א, דאפשר דאין להקל בפרהסיא (מ"ב סקט"ז) וכל זה דוקא כשמצטער, אבל אם אינו מצטער רק ההורים רוצים, אין להקל (שש"כ פס"ו הע' קכז מהגרש"ז אוירבך זצוק"ל)
- 0.מותר לסרוק שערות הראש, אע"פ שעי"ז מסיר שערות (רמ"א סוס"י תקלא) אבל אין לתלוש שערות מראשו או מזקנו סתם שלא לצורך המועד, אבל אם אין מרגיש שעושה את זה, אין להקפיד בזה (פסקי הגר"ש מהגר"י ישראלזון זצוק"ל עמ' קעו)
- 0.אין לתקן ולקצר פאה נכרית בחוה"מ (שער המועדים עמ' נב בשם האג"מ והגר"ש"א זצוק"ל) וכן אסור לכבס פאה (שם מהגר"ש)
- 0.י"א שמותר לעשות "חאלאקה" בחוה"מ (באה"ט סק"ז, שע"ת) וי"א שאסור (מבקשי תורה בשם הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שער המועדים בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
- 0.י"א שמותר לנקות תנור, וק"ו שמותר לשטוף כלים, אע"פ שאין דעתו להשתמש בהם עוד בחוה"מ, ואע"פ שיש בזה טירחה, כיון שבני הבית אינם מיושבין בדעתן כשיש כלים מלוכלכים, ושפיר נקרא צורך המועד (חוה"מ כהלכתו פ"ה אות קא בשם הגר"ש ואזנר שליט"א, שלמי תודה על סוכות בשם הגר"נ קרליץ והגר"א"ל שטינמן שליט"א עמ' תתלה) ויש מחמירים לא לשטוף כלים בסוף חוה"מ, כשיוצא מביתו ביו"ט האחרון ולא ישתמש שוב עם הכלים (הגרש"ז אוירבך זצוק"ל בשש"כ פס"ו)
- 0.אסור לתקן מכונת בחוה"מ, רק מעשה הדיוט לבד (שו"ת שבט הלוי ח"א סי' קסו) אבל אם צריך את המכונת למנוע הפסד ניכר, מותר לתקנו אפי' מעשה אומן. אבל לצורך ביקורים אסור (פסקי הגר"ש מהגר"י ישראלזון זצוק"ל עמ' קעא)
- 0.בנין, אפי' כל שהוא אסור (שו"ע תקמ א) ואפי' לצורך המועד אסור, דלא הותר לזה אלא מלאכת הדיוט (מ"ב שם) ומאד צריך ליזהר באיסור בנין בחוה"מ, ולא יקילו באיסור "מבזה את המועדות" שהוא ככופר בעיקר ח"ו (שו"ת דברי חיים ח"ב סי' מח) ומעשה הדיוט לצורך המועד, כגון לנעוץ מסמר ע"מ לתלות תמונה וכדומה, מותר (הגר"ש אלישיב זצוק"ל)
- 0.יש אוסרים לקלוע עלי לולב ולעשות "קושיקלא" בחוה"מ, ע"פ השו"ע שאוסר אריגה, כיון דהוה מעשה אומן (שו"ת שבט

- הקהתי, וכן מסתפק בס' שלמי תודה להגר"צ פלמן שליט"א) ויש מתירים כיון דלא הוה מעשה אומן, דגם ילדים יודעים לעשות כן (ארחות רבינו בשם הסטייפלר זצוק"ל)
0. הרבה פוסקים נוטים להחמיר לא לצחצח נעליים בחוה"מ (כתבי הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א, הגר"מ פיינשטיין זצוק"ל, הגר"ש ואזנר שליט"א, הגדה של פסח מבית בריסק בשם הגרי"ז זצוק"ל) ויש מקילים לצורך המועד (הגרי"א דינר בשם הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, פסקי הגרי"ש זצוק"ל מהגר"י ישראלזון עמ' קעג)
0. מותר לתקן ולבנות גדר או מחיצה כשיש חשש לגנבים, ובלבד שלא יכוון מלאכתו למועד (שו"ע תקמ"א, ומ"ב סק"ה) ומותר לתקן כל קלקול בדלת הכניסה או במנעול, במקום שיש חשש לגנבים. אבל אסור להחליף או לתקן מנעול כשיש רק קושי לפותחו (פסקי הגרי"ש עמ' קעא)
0. מי שהבדיל במוצאי שבת לוי"ט "המבדיל בין קודש לחול" לא יצא, אבל מי שהבדיל במוצאי שבת או מוצאי יו"ט לחוה"מ "המבדיל בין קודש לקודש" יצא (הגרי"א דינר בשם הגר"ש ואזנר שליט"א) ויש מסתפקים במוצאי יו"ט לחוה"מ אם יצא כשאמר "בין קודש לקודש" (שלמי תודה סוכות עמ' תתעא בשם הגר"א"ל שטינמן שליט"א)
0. לכתחילה יש להימנע מלהשתמש בשירותי בנק בחוה"מ, ומי שיש לו צורך בכסף, עדיף שיוציא את הכסף ממכשיר הבנק האוטומטי בלא להדפיס את הפתקית. כמו"כ, אם צריך לדעת כמה כסף יש בחשבון, יש להימנע מהדפסת דף חשבון ולהסתפק בהקרנתו על גבי מסך המחשב (פסקי הגרי"ש מהגר"י ישראלזון זצוק"ל עמ' קעח, הגרי"א דינר שליט"א)
0. יש המחמירים לא לדבר בטלפון שלא לצורך המועד, כגון שמתכנן בשביל אחר החג וכדומה (חו"ט שני עמ' קעו, וישמע משה עמ' קעט בשם הגרי"א זצוק"ל) ויש מסתפקים אי יש בזה איסור כלל (הגר"ח שליט"א) ואם אינו מיושב בדעתו עד שמסודר הענין, אולי מותר (הגר"צ פלמן שליט"א)
0. י"א שאיסור בורר נוהג גם בחוה"מ, ולא יברור ולא ימין דברים שלא לצורך המועד (מור וקציעה סי' תקמה, וכן מסתפק הגר"ש ז"א אורבך זצוק"ל בשש"כ פס"ו הערה פד במי שיוצא מהבית לפני סוף המועד, האם מותר לסדר ולמין בשביל אחר המועד) וי"א שמנהג העולם להקל בזה (הסכמת הגר"ש דבליצקי לספר שערי מועד. וכן מתיר בספר שער המועדים בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. י"א שעדיף להשתמש בנייר חתוך בחוה"מ, במקום שאין בזה הפסד ממון (חו"ט שני עמ' קצז. ועי' שער המועדים עמ' לג בהערה כו שמביא מהגר"ח קניבסקי שליט"א, שהסטייפלר זצוק"ל הי' מכין נייר לפני החג לכל המועד. וכן מביא שם מהגר"ש ז"א אורבך זצוק"ל ששמע מהגר"ד בהר"ן זצוק"ל שהי' מכין לכל המועד. ועי' ששהגר"ש ז"א הסתפק בזה. ועי' ש שמביא מהגר"ש ז"א לחלק בין נייר שלהם לנייר של זמנינו, שאצלם הי' טירחא לחתוך אותו, ומשו"ה החמירו להכינו לפני המועד)
0. יש אוסרים לצלם במצלמה בחוה"מ (דינים והנהגות להחזו"א, הגדה של פסח מבית בריסק שהגרי"ז זצוק"ל הי' מוחה בזה) ויש מורים שהמנהג להקל בצילום, ובפרט באירוע דהוה דבר האבד (הגר"מ פריד שליט"א ששמע מהגר"ש אלישיב זצוק"ל, פסקי הגרי"ש מהגר"י ישראלזון עמ' קעא) אבל אסור לפתח התמונות בחוה"מ (פסקי הגרי"ש שם)
0. צילום דיגיטלי של זמנינו שאין בו כתיבה, אסור משום בונה, כיון שעושה מעגל חשמל (הגר"י כהן בשם הגר"נ קרליץ שליט"א)
0. מותר לקפל הטלית גדול בחוה"מ כדרכו בחול (מקור חיים תקמ"ד, מבית לוי מהגר"ש ואזנר שליט"א) ויש שנהגו לימנע מזה משום תיקון כלי (לקט יושר מהתרומת הדשן עמ' 106) וכן החזו"א לא הי' מקפל טליתו בחוה"מ (כתבי הגר"ח קניבסקי בשם החזו"א)
0. מותר להניח מכתב בתיבת דואר בערב חג, אע"פ שיועד בודאי שיהודי יעבוד בזה בחוה"מ, ואין בזה איסור לפני עור, כיון שחלוקת המכתבים אין בו איסור מלאכה בחוה"מ. וגם החותמת של הדואר אין בו לפני עור, כיון שלדואר מותר לחלק מכתבים שיש בהם צורך המועד (מחשבת עם בשם הגר"א"ל שטינמן שליט"א) ויש חוששים לאיסור (שם בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א)
0. לא שייך איסור מוקצה בחוה"מ (מ"ב תרלח יד) וכן אין איסור ממצא חפצך ודבר דבר בחוה"מ (שו"ע תקמ"ג ומ"ב שם, אגלי טל קוצר אות מ"ג) ואין איסור לרכוב על בעלי חיים בחוה"מ (רמ"א תקלו א)
0. אסור לכתוב בחוה"מ, ואפי' להגיה אות אחת בספר אסור (שו"ע תקמ"א) ולצורך רבים לצורך המועד מותר (רמ"א שם) ואפי' כשצריך לכתוב לצורך הרבים [כגון מודעה על זמני תפילות], עדיף לכתוב בכתב יד שלנו, ולא להדפיס במדפסת (פסקי הגרי"ש זצוק"ל מהגר"י ישראלזון עמ' קעז)
0. כתיבת תנאים בחוה"מ, אם כבר כתב זכרון דברים לפני החג, אין היתר לכתוב תנאים בחוה"מ. ואם לא כתב כלום לפני החג, מותר (שו"ת ישא יוסף ח"א סי' קיא מהגר"ש אלישיב זצוק"ל, וכן הוא בפסקי הגרי"ש עמ' קעז)
0. אף שהתירו לכתוב אגרת שלום בחוה"מ לצורך המועד, אם יכול לעשות את זה ע"י טלפון עדיף טפי (פסקי הגרי"ש עמ' קעז)
0. מותר לבקש קבלה עבור קניה או נסיעה רק אם זה נחוץ לו להחזר כספים. והמוכר או נהג מותר לכתוב קבלה אם יגרום לו הפסד ע"פ החוק כשלא יכתוב (פסקי הגרי"ש עמ' קעז)
0. מי שאוסף תרומות בחוה"מ, ואם לא יכתוב קבלה יחשדו בו שלוקח לעצמו, יכתוב ע"י שינוי (פסקי הגרי"ש שם)
0. י"א שיש להחמיר לא לכתוב חידושי תורה בחוה"מ, ומה שהחזו"א היקל לעצמו, מפני שאצלו הי' ודאי דבר האבד, אבל

- אצלנו, מי אומר שזה דבר האבד (כאיל תערוג סוכות תשע"ה מהגרא"ל שטינמן שליט"א)
0. מותר לכתוב במחשב לצורך המועד. וכן מותר לחייג בטלפון לצורך אע"פ שכותב מספרים. אבל אם יש לו מכשיר שלא כותב מספרים, עדיף להשתמש בו (פסקי הגר"ש עמ' קעח)
0. באופנים שאין היתר לכתוב [כגון שלא הוי לצורך המועד], אסור גם לצלם, ואסור גם לשלוח פקס (פסקי הגר"ש שם)
0. מי שמוצא אבידה בחוה"מ, מותר לכתוב פתק מיד ולתלותו, כיון שבדרך כלל האובד חוזר בו ביום, ואח"כ כבר לא חוזר, והוה דבר האבד (נשיח בחוקיק מהגר"נ קרליץ שליט"א גליון 36)

הלכות ספירת העומר

0. נחלקו הפוסקים האם שייך שומע כעונה בספירת העומר, ולדינא כ"א סופר לעצמו, ואם שמע מאחר וכיוון לצאת יחזור ויספור בלא ברכה (עי' ביאור"ל תפ"ט ד"ה ומצוה)
0. אסור לאכול פת או מזונות יותר מכביצה או יותר מרביעית ממשקה המשכר קודם ספירת העומר, אבל טעימה מותר, והאיסור הוא מצאת הכוכבים ולא מבין השמשות (שו"ע תפ"ט ס"ד ומ"ב סק"ג ושעה"צ שם) וכן אסור חצי שעה קודם כמבואר בסי' רל"ה (מ"ב סי' תפ"ט סק"ג) והיינו משקיעת החמה דזהו חצי שעה קודם צאה"כ כאן בא"י, ואין להחמיר כלל לפני שקיעת החמה (הגר"ש אלישיב שליט"א)
0. אם יש מי שיזכיר לו לספור מותר לאכול, אבל כ"ז לפני צאה"כ אבל אין לסמוך על שומר אחר צאה"כ ודלא כמו לענין תפילה בסי' רל"ב (מ"ב סק"ג) ואם בלא"ה סומך על השומר לענין תפילה (כמו בישיבות שיש מנין קבוע) מותר לסמוך עליו גם לענין ספירת העומר (אג"מ ח"ד סי' צ"ט)
0. נחלקו בראשונים האם נשים חייבות בספירת העומר או לא, וכ' המ"ב בשם המג"א דכבר שוייה עליהו חובה, וכ' במ"ב דהמנהג הוא לא לספור ועכ"פ לא יברכו. ואשת חבר ואשה חכמה יכולה לברך כל ספירת העומר (הגר"ש אלישיב שליט"א)
0. קטן שהגיע לחינוך אביו חייב לחנכו במצוה זו כבשאר מצוות אע"פ שידוע שיגדל באמצע ימי הספירה, ומ"מ יעשה כפי התנאים שגדול מברך, ולכן אי שכן יום א' שוב לא יברך (ריטב"א סוכה ב' ע"ב ביאור"ל סי' תרנ"ז ד"ה כדי. ויש חולקים, עי' מ"ב סי' תרנ"ח סק"ג)
0. קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה אם ספר לפני כן ממשיך לספור ואין כאן חסרון של תמימות כיון דהי' כאן מעשה ספירה-ובצירוף רוח"פ החולקים על הבה"ג (הגר"ש אלישיב שליט"א)
0. "אילם" חייב במצוות והוה כפיקח לכל דבר, לכן יבקש מאחר להוציאו (ב"י סי' נ"ה ד"ה מצאתי כתוב) ולפי הפוסקים דלא שייך כאן שומע כעונה ממ"נ פטור כיון דאינו יכול לקיימו. וע"י כתיבה אינו מחוייב כיון דעיקר המצוה אינו יכול לקיים.
0. לכתחילה צריך לספור בתחילת הלילה משום תמימות, וכל מאי דאפשר לאקדומי מקדמינן, ולכן סופרים לפני עלינו (מ"ב תפ"ט ב')
0. בצאת הכוכבים מותר לספור אע"פ שלא התפלל מעריב ואין כאן חסרון של תדיר כיון דאין דעתו להתפלל כעת (מ"ב סק"ח וחזו"א ודלא כאגר"מ ח"ד סי' צ"ט)
0. יש מחמירין לספור ספיה"ע בזמן צאה"כ דר"ת אבל רוב העולם אין חוששין לזה כיון דלרוב"פ ספיה"ע בזה"ז מדרבנן (כה"ח סק"ד)
0. מי שהתפלל מעריב מבעו"י וספרו הציבור מבעו"י בברכה חוזר וסופר בצאה"כ אבל אינו מברך כיון די"א דיצא בהספירה מבעו"י, וכ"ז כשספר אחר שהתפלל, אבל אם ספר מבעו"י לפני שהתפלל חוזר וסופר בצאה"כ בברכה (אחרונים ועי' ביאור"ל תפ"ט ד"ה מבעו"י)
0. במעשה רב להגר"א הנוסח הוא "בעומר", וע"פ האר"י ז"ל הנוסח הוא "לעומר", וכל א' יעשה כמנהגו כיון דאינו מעכב, כי מן הדין יוצא אף אם אמר "היום יום א"י בלבד (גר"ז מאמר מרדכי מ"ב)
0. כשאומרים הנני מוכן ומזומן ראוי לומר "וכתוב בתורה" ולא "כמו שכ' בתורה" כיון דלרוב הפוסקים ספיה"ע בזה"ז דרבנן (דברי יציב ותשובות והנהגות ח"ב סי' רמ"ז)
0. אין סופרין העומר אלא בעמידה וכן הברכה, ואי ספר בישיבה בדיעבד יצא.
0. אם אינו מבין מה שאומר אינו יוצא ידי חובתו ולכן אלו שאינם מבינים לשון הקודש יספרו בשאר לשונות, ומי שספר ולא הבין מה שאמר חוזר וסופר בברכה (מ"ב סק"ה ושעה"צ שם אות ו' ודלא ככה"ח סק"כ ושאלת יעבץ ח"א סי' קל"ט)

- 0.נחלקו הפוסקים במי שספר בראשי תיבות [כגון שאמר היום ד' ימים לעומר ולא אמר ארבעה] האם יצא יד"ח והסכמת האחרונים לחזור ולספור בלי ברכה (ח"י א"ר פמ"ג גר"ז וברכ"י) ובפרט כשמנה בקיצור כגון "היום ל"ג בעומר" חוזר וסופר, אבל בלי ברכה (יעב"ץ)
- 0.אם ספר ביום ל"ט "היום ארבעים חסר א"י יצא (מ"ב סק"א)
- 0.ספר בלב א"י יצא ויחזור ויספור בברכה (רע"א סי' ל"ב) ואי ספר בכתיבה יחזור ויספור בלי ברכה (אחרונים ועי' רע"א שמסתפק)
- 0.ספר בלא כוונה לצאת יצא יד"ח, לפיכך לא יאמר לחבירו השואלו היום כך וכך רק יאמר אתמול הי' כך וכך (הסכמת הפוסקים דלא כהט"ז)
- 0.מי ששאל חבירו היום כך וכך וענה לו הן ולא כיון לצאת יכול לחזור ולספור בברכה דאין דרך לספור בשאלה (כה"ח אות ס"א ועוד)
- 0.מי שיש לו ספק במנין הימים אינו יכול לברך ולספור ב' ימים מספק שאין זו ספירה אלא יספור ב' ימים בלי ברכה (דבר אברהם ח"א סי' ל"ד)
- 0.לכתחילה לא יברך עד שידע בבירור בשעת הברכה כמה צריך לספור ולא יסמוך על מה שישמע מהחזן, ובדיעבד יצא.
- 0.בירך על דעת למנות מנין אחר, ואחר הברכה נודע לו מנין האמיתי י"א שצריך לחזור ולברך, אולם הסכמת כל הפוסקים לספור בלי ברכה, וטוב שיאמר עו"פ בתוכ"ד סיום הברכה "על ספירת העומר" ואח"כ יספור (ביאור"ל סוד"ה או)
- 0.אי בשעת הברכה חשב על יום האמיתי ואח"כ בספירה טעה וספר יום אחר י"א שלא לחזור ולברך אלא יספור בלי ברכה (שו"ע סעי' ו') אולם הסכמת הפוסקים לחזור ולספור עם ברכה כיון דבמציאות לא מנה מספר האמיתי והוא כאילו לא ספר כלל (מ"ב סק"ב)
- 0.שכח לספור בלילה וספר ביום ממשיך לספור בברכה (שו"ע) וכשמשלים ביום יכול לספור עד י"ג דקות אחר השקיעה (הגר"ש אלישיב שליט"א)
- 0.מי שספר וחשב שטעה וספר מספר אחר תוכ"ד יצא יד"ח דבתוכ"ד יכול רק לתקן ולא לקלקל (מ"ב סי' מ"ו ס"ה הגרי"ש אלישיב שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א)
- 0.מי שמסתפר בימי הספירה היו נוהגין לקונסו ולהענישו (מ"ב סי' תצ"ג אות ד')
- 0.יש הנמנעים מלרחוץ בנהרות בימי הספירה מפני הסכנה וכן יש ליזהר בהכאת התלמידים (מקו"ח סי' תקנ"א)
- 0.יש הנוהגים להקפיד לא לברך שהחיינו בימי הספירה ולכן לא קונים בגדים חדשים הראויים לברכת שהחיינו, ויש שנוהגים לא ללבוש בגדים חדשים כלל בימי הספירה משום שמחה יתירה [למעוטי בגדים קלי ערך]. ואם נזדמן ללבוש בגד חדש או לאכול פרי חדש יזהר שלא לבטל ברכת שהחיינו, וטוב להניח הבגד או הפרי לש"ק ואז יברך עליו שהחיינו (מ"ב תצ"ג סק"ב)
- 0.ברכת הטוב והמטיב יכול לברך בימי הספירה ולכן מותר לעבור לדירה חדשה ואינו דומה לתשעת הימים (הגר"ש"א והגר"ח ק"ש שליט"א)
- 0.סידור הדירה לצורך [כגון לצורך זוג הנכנס לדירה] מותר בספירת העומר ואינו דומה לימי בין המצרים (הגר"ש"א שליט"א והגר"ח ק"ש שליט"א בשם אביו מרן הקה"י זצ"ל)
- 0.המנהג לאסור ריקודין ומחולות של רשות, אבל שירה בפה אף דיש מחמירים בזה (שדי חמד ועוד) המנהג להקל (הגר"ש"א שליט"א, ובבית מרן הקה"י זצ"ל החמירו בשירה בפה בימות החול) ובריקודין ומחולות של מצוה כגון סעודת אירוסין מותר (א"ר פמ"ג ועוד) ולכן מותר לעשות ריקודין ומחולות בהכנסת ס"ת (הגר"ש"א שליט"א)
- 0.מותר לנגן בגנים לתינוקות שלא הגיעו לחינוך כשאין להמנגנת הנאה מזה, אבל במסיבות שיש הנאה לגנות ולחורים אסור (הגר"ש"א שליט"א) ובהגיעו לגיל חינוך בכל אופן נהגו איסור (אג"מ או"ח ח"ד סי' כ"א אות ד')
- 0.בזמנים שנוהגים היתר בתספורת וחתונה כל קהילה לפי מנהגה [כגון אחר ל"ג בעומר וכו'] נסתפקו בפוסקים האם גם ריקודין ומחולות של רשות מותר (שעה"צ סק"ד) ואע"פ שבספק אבילות מקילין שאני הכא דמחמירים כיון דאין צורך בזה (הגר"ח ק"ש שליט"א) ובשמיעת טייפ שיש צורך להרגעת הנפש יש להקל בזמנים האלו.
- 0.נסיעות וטיולים של תענוג יש להימנע בימים אלו (אגרות משה)
- 0.סנדק ומוהל ואבי הבן מותרים להסתפר בימי הספירה אבל "קוואטער" והאומר ברכות או מחזיק התינוק בשעת הברכות אסורים (רמ"א סעי' ב' ומ"ב סק"ב) ובעל הברית מותר להסתפר אף ביום לפני הברית סמוך לערב (מ"ב שם) ואם חל הברית בשבת מסתפר בע"ש אף קודם חצות (מ"ב סק"ג) וכן יש להתיר לחתן להסתפר לפני שבת "אופרוף" ובפרט לאחר ל"ג בעומר (דגול מרובה) ולצורך בר-מצוה יש מתירין לנער הבר-מצוה ולאביו להסתפר (מקור חיים) וי"א שלא הותר אלא לצורך ברית מילה (שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ח)
- 0.איסור התספורת נוהג בכל שער הראש והזקן והפיאות וה"ה בבית הסתרים מלבד השפם שמעכב האכילה (שו"ע והפ"ו סי' תקנ"א)
- 0.א' האיש וא' האשה בכלל האיסור אלא שהאשה יכולה לגלח שערות הצדעים כדי שתוכל לסדר המטפחת ולא להתנוול לבעלה או משום צניעות וכן לצורך טבילה (פמ"ג סי' תקנ"א ומ"ב שם סקע"ט)
- 0.המנהג להחמיר כהפוסקים שמחמירים גם בקטנים וגם אי לא הגיעו לגיל חינוך (תה"ד סי' קנ"ב וחי"א כלל קל"ג סי"ח

ומג"א סי' תקנ"א ס"ק ל"ח) ובמקום הצורך יש להקל (הגריש"א שליט"א) ולצורך גזירת הפיאות מדינא מותר (הגריש"א שליט"א) והמנהג לגוזזם בל"ג בעומר (עי' שע"ת סי' תקל"א סק"א שהאר"י ז"ל הלך עם בנו בל"ג בעומר למירון לתגלחת)

0. יש שהתירו להסתפר משום הפסד ממון, כגון שנמצא בין הגויים (אג"מ או"ח ח"ד סי' ק"ב) ויש אוסרים (הגרי"ש אלישיב שליט"א)

0. אלו העושים חתונה לאחר ל"ג בעומר מותר להשתתף בחתונה אפי' אלו שמנהגם לא לעשות חתונה עד ר"ח סיון כיון דהוה חומרא בעלמא (הגרי"ש אלישיב שליט"א והגרשז"א זצ"ל והגר"ח ק"ק שליט"א בשם חמיו)

0. פסח שני אע"פ שאין אומרים בו תחנון אין להקל בו כלל בדיני ימי הספירה [ובעיה"ק טבריה שעושים הילולא דר"מ בעה"נ בהכנסת ס"ת וריקודין יזהר שלא יהי' תערובת כדי שיהי' לזה דין ריקודין של מצוה ואז יש להקל]

0. יש נוהגין לאכול מצה בפסח שני וכן נהג מרן הקה"י זצ"ל בצינעה, ומרן החזו"א זיע"א לא אכל מצה מחמת שאין להוסיף על מצוות התורה (אורחות רבינו ועי' כלי חמדה פ' ואתחנן בשם האבני נזר)

0. אין אומרים תחנון במנחה לפני ל"ג בעומר, ובל"ג בעומר נוהגים היתר בדיני ימי הספירה ואף בלילה נוהגים היתר, וכ"ז לבני אשכנז אבל בני ספרד הנוהגים ע"פ שיטת המחבר יש שאין נוהגים היתר עד ל"ד ויש הנוהגים היתר מל"ג ונהרא נהרא ופשטיה.

0. חל ל"ג בעומר ביום א' מותר להסתפר ביום ו' שלפניו (רמ"א סי' תצ"ג) אולם בני ספרד לא יסתפרו עד יום ב' (כה"ח אות ל"ב)

0. מנהגים רבים ישנו בפוסקים המקילים בימים מסוימים בימי הספירה כגון ר"ח אייר ור"ח סיון ול"ג בעומר וג' ימי הגבלה וכו' וכו' וכל א' יעשה כמנהגו, ואלו הנוהגים דיני הספירה מפסח עד ל"ג בעומר או מר"ח אייר עד ג' ימי הגבלה יזהרו שלא יעשו תרתי דסתרי, ויש המחמירים ע"פ הסוד לא להסתפר בכל ימי הספירה מלבד בערב שבועות.

0. אסור להקיז דם בערב שבועות.

0. הנשים נוהגות לא לעשות מלאכה בימי הספירה משקיעת החמה עד הנץ החמה (שו"ע תצג ד) ודוקא מלאכה ארוכה כגון תפירה (יעב"ץ כה"ח ועוד) ואם האשה נוהגת לספור יש להקל לאחר שספרה (אחרונים) ויש מקילים בעבר זמן שהייה בכדי קבורה (שעה"צ אות טז) ובימים שנוהגים היתר בתספורת ונישואין כגון אחר ל"ג בעומר, יש להקל גם בזה, ויש מחמירים אף בימים אלו. ובזמננו אין מנהג קבוע לנשים להחמיר בזה ונהרא נהרא ופשטיה, ומ"מ ראוי להן לספור מיד בתחילת הלילה ואח"כ מותרות במלאכה.

0. שבתות שבימי הספירה אומרים בהם אב הרחמים אף בשבת מברכין (רמ"א סו"ס רפד) מלבד שבת שחל בו ר"ח אייר (מ"ב שם) ולדעת הגר"א אין אומרים אב הרחמים בשבת מברכין, והמנהג בא"י לומר. וכן המנהג בביהכ"נ לדרמן.